॥ ह्रीं ॐ श्रीं ॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

देवरातः

॥ ઈં ૐ શ્રીઃ ॥

॥ જ્ઞાનવિવેકાનન્દ સ્વરૂપ રામચન્દ્રાય નમઃ ॥

॥ આઙ્ગિરસ ઋષિઃ અગ્નિઃ ॥

॥ ત્વમગ્ને પ્રથમો અઙ્ગિરા ઋષિર્દેવો દેવાનામભવઃ શિવઃ સખા ।
તવ વ્રતે કવયો વિદ્મનાપસોઽજાયન્ત મરુતો ભ્રાજદૃષ્ટયઃ ॥

(ઋગ્વેદઃ । – ઋ. મં. ૨।૧।૧)

પ્રથમા કલા (૧)

(૧) – દેવોઽગ્નિઃ પ્રથમોઽઙ્ગિરા ઋષિરસૌ હ્યયં ત્વિષિમાન્યો હિતઃ
દેવાનાં પ્રથિતઃ સખા સ્વમહસો યોગેઽગ્નિ રત્નોઽર્ચિતઃ ॥
અઙ્ગાનાં રસસઃ સ્વવાગ્રસયુતઃ પ્રાણઃ સમુત્થઃ શ્રુતઃ
સોઽઙ્ગાનાં સકલેન્દ્રિયાધિપતિઃ મરુદ્ અયાસ્યઃ સ્થિતઃ ॥ ૧ ॥

॥ અયાસ્યઃ આઙ્ગિરસઃ ॥

(૨) વાચાઽઽત્મન્યનુયોગતઃ સુમનસા પ્રાણોઽગ્નિરન્તર્હિતઃ
આસ્યાયાઙ્ગિરસો વહ્નિર્યદયતે તતસ્માદયાસ્યઃ શ્રુતઃ ॥
ઇન્દ્રેણાપિ પિપાસતાઽનલોપનયતે પ્રાણાન્ નૃણાં સ પ્રિયઃ
સેન્દ્રેષ્ટો મરુદર્ગિ રાજમહસા ભર્ગાત્મના સેન્દ્રિયઃ ॥ ૨ ॥

॥ भृग्वाङ्गिरसः ॥

(३) "ब्रह्मर्षिर्भृगुराजस्त तपसा सन्मन्त्रदृक् सन्धृशः
ब्रह्मण्यो मुनिविश्रान्तभुवमहसा वाचा ऋतवाचस्पृशा ॥
२ ब्राह्मीं शक्तिमवाप मन्त्रवचसा दुर्निग्रहेऽनुग्रहे
१ ब्रह्मण्यं परमं पदं सुमनसा सङ्ग्रहणाऽऽत्मग्रहे ॥ ३ ॥

॥ ब्रह्मर्षिर्भार्गवो जमदग्निः ॥

(४) "आद्यादङ्गिरसोऽग्निर्वा भृगुरसौ प्रजापतेस्तत्त्वार्चिषा
ब्रह्मर्षिर्जमदग्निरास उदगात् तत्सत्यमन्त्रार्चिषा ॥
चिद्योगाज्ज्वलदग्निवत् सुतपसा ब्रह्माभिचिद्द्योतिना
दृग्योगात् प्रबभूव दिव्यमहसा ब्राह्मण्यभूमा त्विषा ॥ ४ ॥

॥ राजर्षिः कुशिकः । कौशिको गाथी, राजन्यः ॥

(५) "राजर्षिः कुशिकः पुरा समुदगाद् देवीरथिः क्षत्रियः
राजेन्द्रेण समानमेव पुरुषं पुत्रं समिच्छन् श्रियः ॥
दृग्योगेन तपश्चचार परमं सर्वेन्द्रियावर्जितः
तस्येन्द्रः स्वयमेव सूनुरुदितो गाथीन्द्रवीर्यार्जितः ॥ ५ ॥

(६) "स सो प्रत्नयुगान्तरेऽत्र भुवने कालान्तरे वैदिके
ब्रह्मक्षत्रगुणान्वयोदयकृते सद्धर्मयज्ञादिके ॥
सन्मन्त्रैरभिमन्त्रितं चरुमयं दिव्याद्भुतमद्वयं
ब्रह्मण्यं परमं सुसिद्धमुदितं राजन्यमन्यं हविः ॥ ६ ॥

(७) " ऋद्धस्त्वाभ्यनुमन्त्रितं सुतदस्य राज्ञेऽर्थिने गाधिने
ब्राह्मण्यं समुदितं चरु हविर्दत्तं सुतेजोऽर्थिने॥
तस्माद्देवाद्धि गाधिनः समुद्भितः क्षत्रेन्द्रवीर्यान्वितः
विश्वामित्र ऋषिर्बभूव सहसा ब्राह्मण्यतेजोऽन्वितः॥७॥

॥ रामो जामदग्न्यः॥

(८) " तद्वद्यज्जामदग्न्यये च ऋषये क्षात्रं प्रदत्तं हविः
तस्माद्वै जमदग्नितोऽयमुदगाद्दाधः स रामः कविः॥
ब्राह्मण्यः सशरीरतः स्वमहसा स्वार्जेय सन्तानवान्
राजेन्द्रोर्जितमन्त्रहव्यसहसा क्षात्राधिवीर्यः स्वयम्॥८॥

॥ विश्वामित्रजमदग्नी सह सङ्गतौ ऋषिकौ॥

(९) " विश्वामित्र ऋषिस्तथैव जमदग्निश्च प्रसिद्धौ समौ
विश्वस्मिन् सह योमसत्समुदितौ सैन्द्राग्न सत्वोत्तमौ॥
एकस्मिन् प्रार्थितौ "प्रसूत" इतिवै मन्त्रो समानो द्वयोः
साकं मन्त्रदृशौ समानहृदयौ तौ क्षात्रियब्राह्मणौ॥९॥

॥ तथा च ऋङ्मन्त्रवर्णः॥

" प्रसूतो भक्षमकरं चरावपि स्तोमं चेमं प्रथमः सूरिरुन्मृजे॥
सुते सातेन यद्यागमं वां प्रति "विश्वामित्रजमदग्नी" दमे॥

(विश्वामित्रजमदग्नी॥ (ऋ. मं. १०।१६७।४)

(૧૦) " ઇન્દ્રાગ્ન્યો મહિમ્ના પ્રભૂત ઉભયો ભક્ષં ચરૌ ચાકરં
સ્તોમં ચેમ મપિબ્રુતેઃ પ્રમાકૃ સૂરિઃ સુધીરુન્મૂલને ।।
સોમે યજ્ઞમુખે સુશોધનકૃતે સ્તોત્રં તયોઃ સામજે
સૌમ્યેનાત્મનિ વાઙ્મુખેન મનસા સત્પાત્રતાં સંવ્રજે ।। ૧૦ ।।

(૧૧) " યજ્ઞે તત્ર ચ સેવિતેન ચરુણા સોમે સુતે ભક્ષણાદ્
વિશ્વામિત્ર મૃષિં સહૈવ જમદગ્નિં ચ પ્રતોષ્ટૌ યુવામ્ ।।
~~સ્વિયો ન્ત~~ ધિયાં પ્રધાન પુરુષૌ સર્વેન્દ્રિયૈરાગમં
તૌ સાક્ષાદિહ સામ્નભુવયુરિમાવિન્દ્રાગ્નિ ચિત્સઙ્ગમમ્ ।। ૧૧ ।।

(૧૨) " યોગેનૈવ હિતાવુભાવપિ સમૌ યુ~~ક્ત્રા~~ [ક્તા] વૃષીં સત્તમૌ
બ્રહ્મક્ષત્ર ગુણેન સાકમસમૌ વન્દ્યૌઃ સમસ્તોત્તમૌ ।।
ઐન્દ્રાગ્નાધિકૃતાધિદૈવતગુણૌ ભસ્મસ્ત તત્ત્વોદિતૌ
અગ્નીન્દ્રાત્મક દિવ્ય સત્ત્વ વપુષૌ હૃદ્યોગ સત્ત્વોર્જિતૌ ।। ૧૨ ।।

।। મૈત્રાવરુણ સત્ત્વવિશિષ્ટૌ ઇન્દ્રાગ્ની - વિશ્વામિત્રજમદગ્ની ।।

(૧૩) " યન્મૈત્રાવરુણિ વસિષ્ઠ ઇવ તૌ સિદ્ધાવુભૌ પૂરુષૌ
બ્રહ્મક્ષત્ર સુતેજસૌ પ્રભવતો યોગેન દિવ્યાર્ચિષૌ ।।
વિશ્વામિત્ર ~~ઋષિર્નિજેન~~ વપુષા રાજન્યતોઽર્યોદિતઃ
બ્રહ્મર્ષિઃ સમભૂવ દિવ્યતપસા બ્રહ્મણ્ય સત્ત્વોર્જિતઃ ।। ૧૩ ।।

(૩૪)
(~~૩૪~~) "વેદેષ્ટં ક્રતુ દક્ષસત્ત્વમુભયં યુક્તં મિથોઽન્વયિતં

તન્મૈત્રાવરુણં હિ સત્ત્વનિલયં સાક્ષિક્ષણૈકોચિતમ્ ॥

સર્વેષામપિ સત્ત્વપક્ષવિજયે સત્કારમાર્ગે સતાં

સમ્પ્રાપ્તં સ્વપરાર્થસિદ્ધિકરણં સર્વાર્થસત્ત્વપ્રદમ્ ॥ ૩૪ ॥

(૩૫) "તન્મિત્રાવરુણાધિદૈવતમિદં જ્યોતીરસૈકાત્મકં

બ્રહ્મક્ષત્રગુણાત્મસત્ત્વકપદં જ્ઞાનક્રિયાસત્ત્વકમ્ ॥

બીજક્ષેત્રસનામરૂપકચિતં "સાન્તઃસત્ત્વાહ્લાત્મકં

યોગેનાત્મનિ સંશ્રિતં સુતપસા તત્સત્યસાક્ષિત્વકમ્" ૩૫ ॥

(૩૬) "વિશ્વામિત્ર ઋષિઃ પરેણ તપસા સન્ બ્રહ્મતેજોઽન્વિતઃ

સ્વીયં સત્ત્વમદો દદર્શ મહસા સ્વાગ્નેયમેવાર્ચિષમ્ ॥

દૃશ્યોગાદ્દહે "માગ્નિરસ્મિ" સહસા સઞ્જાતવેદાઃ સ્વયં

તત્સાક્ષાત્કૃતિ જન્મનૈવ મનસા વૈશ્વાનરાત્માઽવ્યયમ્ ॥ ૩૬ ॥

અસ્મિન્નર્થે સાયન ઋઙ્મન્ત્રવર્ણઃ ॥

" अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं म आसन् ॥

अर्कस्त्रिधातू रजसो विमानोऽजस्रो घर्मो हविरस्मि नाम ॥

(विश्वामित्रः ॥ ऋक्. मं. ३।२६।७)

" त्रिधातुरर्को रजसो विमानोऽजस्रं ज्योतिर्हविरस्मि सर्वम् " (साय

(૧૭) " પ્રજ્ઞાનેન ચિદાત્મના પ્રમુદિતઃ સન્ "अग्निरस्मि" स्वयं
વિજ્ઞાને ચ જન્મના સમુદિતઃ સઞ્જાત વેધાઃ અયમ્ "
ઐન્દ્રાત્મા ભુવિ ગાધિનઃ પ્રજનિતઃ ક્ષેત્રાત્ સ્વતઃ ક્ષત્રિયઃ
વિશ્વામિત્ર ઋષિર્બભૂવ તપસા બ્રહ્મર્ષિરક્ષત્રિયઃ ॥ ૧૭ ॥

(૧૮) " સોઽગ્નિઃ સન્ ભુવિ તેજસાઽઽત્મવપુષા વાચા વિદા બ્રહ્મણા
ઐન્દ્રાગ્નેય ચિતિ સ્વરાડ્વિદનો વેદાત્મના બ્રાહ્મણઃ "
ગાયત્રેણ ચિદોજસા સુમહસા સદ્બ્રહ્મણા છન્દસા
સાત્મન્વી પર તેજસા વિજયતે સ બ્રહ્મવર્ચસ્તમાકૃ ॥ ૧૮ ॥

" વિશ્વામિત્રસ્ય પરમઃ સખા જમદગ્નિઃ "

(૧૯) " વિશ્વામિત્ર ઋષિશ્ચિતા પરિતપન્ સોઽગ્નિસ્તુ સન્ બ્રહ્મણઃ
ઐન્દ્રાત્મા ભુવિ વૈદ્યુતાત્મક ચિતે રાગ્નેય ચિદ્ બ્રાહ્મણઃ "
[illegible] જમદગ્નિરેવ હિ સખા ભૌમાત્મના ભાર્ગવઃ
ચિદ્યો ગાઽઽવલદગ્નિરેવ હિમવાન્ આર્ષેય સત્ત્વાઽઽત્મ- વાન્ ॥ ૧૯ ॥

(૨૦) " ક્ષત્રેન્દ્રાગ્ન્યુદિતં સરાજ પુરુષો યુક્તોઽગ્નિધિ તેજસા
વિશ્વામિત્ર ઋષિઃ સ્વયં સમુદગાદ્ બ્રહ્માત્મસત્તોજસા "
અસ્યાસ્યાઞ્જામદગ્નિ રાજ પુરુષઃ સન્ બ્રહ્મતન્વોદિતઃ
સોઽગ્નીન્દ્રાત્મ ગુણાન્વયાત્ પ્રતિબભૌ પૂર્ણો નદિવૌજસા ॥ ૨૦ ॥

(૨૧) " બ્રહ્મા સઃ જમદગ્નિરેવાહિ પચત ક્ષત્રેન્દ્રસન્તાન્વયાદ્

(અ?) આત્મા વૈ સુતરૂપતઃ સમુદગાદ્ રામઃ સતસ્વાન્વયે ।

રામઃ સોઽત્રાહિ જામદગ્ન્ય ઇતિ સન્ ભૂમૌ પ્રસિદ્ધિં જગૌ

ભૂયાન્ ભાર્ગવનામ રૂપગુણતો ભર્ગાભિધા સાત્વમો ॥૨૧॥

(રામઃ ભાર્ગવઃ — જામદગ્ન્યઃ

યો

(૨૨) " રામઃ" સન્ ભૃગુવંશદિવ્યતિલકઃ ~~શ્રી~~ જામદગ્ન્યોઽન્વયાદ્

બ્રહ્મણ્યો ભૃગુતેજસા સવપુષા સન્ મન્ત્રદૃષ્ટોદયાત્ ।

આગ્નેયો જમદગ્નિસત્તજનુષા બ્રાહ્મેણ દિવ્યાર્ચિષા

ક્ષત્રેન્દ્રાત્ સુગુપ્ત ~~[illegible]~~ શક્તિરુદગાદ્ રાજન્યચિહ્નોતિ ॥૨૨॥

—

(૨૩) " રામઃ સોઽયમિહાર્ષવંશજનિતઃ સન્ મન્ત્રદૃક્ સન્દૃશા ।

દૃગ્યોગાત્ પ્રતિસન્દદર્શ તપસા સ્વાત્માનમન્તર્દૃશા ॥

અગ્નિં બ્રહ્મસુતેજસં પરતમં યોગેન સાક્ષાત્કૃતેઃ

આગ્નીસૂક્તમુરેન દિવ્યપુરુષં તુષ્ટાવ સંવિત્કૃતેઃ ॥૨૩॥

—

(૨૪) " આગ્નેયોઽભ્યુદિતોઽન્તરિક્ષ સદને સન્ વૈદ્યુતાભોર્જિતઃ ।

ભર્ગો ભાર્ગવ-રામનામ મહસા વિદ્યુચ્ચિતાઽઽવર્જિતઃ ।

સંસ્તિગ્મે ભુજિરેવ દિવ્યચિતિભિઃ સન્ગુપ્તવજ્રાહરઃ

સહસ્ર

બાહુપ્રાપમપરાજિતેન્દ્ર મહસા સમરેઽ[illegible] ક્ષત્રાહરિઃ ॥૨૪॥

(૨૫) "બ્રહ્માસ્ત્રૈવ હિ સન્ સુવીરપુરુષઃ ક્ષત્રાશ્રિયા ઽભ્યુન્નતઃ
ક્ષત્રાણામપિ ભૂતલે નિજધનુર્વિદ્યાગુરુઃ પૂજિતઃ ।
સાક્ષાત્ સન્નિહ મન્ત્રદૃક્ પરત્રાભિઃ સન્ બ્રહ્મચારી ભવઃ
શક્ત્યા યોગબલેન વિશ્વવિજયી "રામો" નમો ભાર્ગવઃ ॥૨૫॥

(૨૬) "બ્રાહ્મં ક્ષાત્રમથો હિ તન્નિજબલં પ્રત્યક્ષતો દર્શયન્
દુષ્ટાંશ્ચ ક્ષત્રાન્ પ્રતિમર્દયન્ નિજબલાત્ ક્ષિપ્રં પરામર્શયન્ ।
બ્રહ્મક્ષત્રગુણાત્મિકાં સુવિહિતાં વિદ્યાં સદા શિક્ષયન્
યોગેનાપિ ચ યોગિનો વિજયતે સમાન્ સમાન્વીક્ષયન્ પરશુધૃક્ ॥

(૨૭) "વિદ્યોગાદપરાજિતઃ પ્રભવતિ સ્વાતન્ત્ર્યતો વિશ્વજિત્
દુર્યોગાત્ સહસા સદા વિજયતે સાન્નિધ્યવદ્ વિષ્ણુવત્ ।
સર્વાર્થેષુ સમર્થ આત્મબલતઃ સન્નાગ્નિવદ્ રુદ્રવત્
સર્વત્ર જ્વલદગ્નિવત્ સ્વ મહસા સંભ્રાજતે સંભૂતપઃ ૨૭ ॥

(૨૮) "રુદ્રસ્યૈવ ચિદાત્મસત્ત્વમનવં રાજસ્ય સત્કન્યવં
ભાર્ગસ્યેહ સમગ્ર શાસનકૃતે મદ્રાયલિંગે બલં ।
બ્રહ્મત્રાણમિતીર્યતીવ ચ ધનુર્વેદ ચિહ્નૈર્યુતજ્યોતિષં
સ્વાસ્મિન્ ભાર્ગવનામધન્ય ભવતે "રામ" પ્રણામોઽસ્તુ વૈ
(૨૮)

ગરામાવ જામદગ્ન્યભાર્ગવઃ સમાશ્રુતઃ સેન્દ્રસાગ્નિ દેવતા ભજ્યેતસ્ય સમાશ્રિતઃ ॥
(ઈ) ~~સેન્દ્રાગ્નિ~~ રાજ તેજસ્યઽગ્નિ રમ્રજાનતો દૈવયાત વાગ્ર સૈ~~ક~~યેતન્ના ભ જાનતઃ ॥૧॥
દેવ સેન્દ્ર

૧ ૨ ~~(૨૭)~~

---

(૨૯) "જ્યોતિઃ પ્રજ્વાલિતા ભશક્તિપરશુ રામસ્ય તિગ્માયુધઃ
ચિત્રાગ્નેસ્તાપસ્ય પ્રતાપનિશિતં તીક્ષ્ણં ॥ પ્રભાવત્જિષ્ણ્ય
સૈન્દ્રજ્યોતિષ વિદ્યુદુજ્જ્વલચ્ચિતો યોગ ત્વયોઽભ્યૂર્જિતઃ
"રામઃ સ ઉજ્જ્વલ દાગ્નિરેવ સંચિતઃ સ્યાદ્ યુદ્ધય સોર્જિતઃ ॥
॥૨૯॥"

૨

(૩૦) ॥ વિદ્યુજ્જ્યોતિરખણ્ડચણ્ડ કિરણજ્વાલાપ્રદીપ્તોજ્જ્વલઃ
~~સ~~ ચિદ્ધાગાગ્રસ્દુગ્રકોઽજ્જ્વલકરઃ સિદ્ધઃ સમગ્રોજ્જ્વલઃ ॥
રૌદ્રઃ પાશુપતાસ્ત્રવત્ સ પરશુર્વિશ્વપ્રશસ્તોચ્ચલઃ
"રામો ભાર્ગવજામદગ્ન્ય સંચિતો માહેન્દ્રભદ્રોઽચલઃ ॥૩૦॥

૨

(૩૧) "રામસ્યૈવ વિશેષણં હિ પરશુઃ સ્વકલ્પનાધારણં
તસ્યૈવાત્ર વિશિષ્ટ લક્ષણમિદં સાનન્યસાધારણમ્ ॥
પ્રાચીનં ક્ષિતિહાસસત્ત્વચરણં સિદ્ધં પુરાણાગ્રણં
પ્રત્યક્ષં હિ રણાગ્રણોધિકરણં પ્રાણં હિ રામાયણમ્ ॥૩૧॥ ॥ ઇતિ જામદગ્ન્યમ્ ॥

૨

(૩૨) "ઇન્દ્રાગ્ન્યોઃ ~~સ~~ દૈવત પ્રમુખયોર્યાવાપૃથિવ્યોર્યયોઃ
વાગ્જ્યોતિર્મુખયોર્મિથોઽગ્નિમુખયોર્દિ આરણિ સંસ્થયોઃ ॥
પ્રત્યક્ષ્યન્તારિતોઽસુ યોગમથિતઃ મન્ત્રાન્ "મહી દ્યૌ" રિતિ
પ્રત્યક્ષોજ્જ્વલદાગ્નિવત્ સમુદ્ભવાદ્ "રામ:" રત્નમાસોઽજ્જ્વલઃ ॥૩૨॥

॥द्वितीयकला॥

(३३) "लोकेऽस्मिन् परमः स राम उदितो भर्गात्मको भार्गवः
नाकेऽसौ प्रथितः स सूर्य मुदितो विष्णुः स्वरैकार्णवः॥
एकस्मिन्निहतावुभौ हरिहरौ विद्राग्नि सन्तोऽद्भवौ
ब्रह्मक्षत्र गुणान्वयात् सहचरौ तादात्म्य सन्तोषयौ॥१॥

"इमं देवा असपत्नँ सुवध्वं महते क्षत्राय महते ज्यैष्ठ्याय
महते सुवीर्याय महते जानराज्याय" (यजुः.   ) (कृ. शु.)

(३४) "रामेणात्मगुणेन चित्परशुना चिद्द्योतिताऽभ्यूर्जितं
सात्मा रामगुणात्मनाऽत्र सकलं सन्त्राणितं निर्जितम्॥
शक्त्या स्वात्मबलेन सर्वसुखदं स्वातन्त्र्यमत्रार्जितं
विश्वेऽस्मिन् जनराज्यमेव रचितं संशास्ति चावर्जितम्॥२॥

(३५) "आत्माऽयं हि सचेतनश्च सतनुः सन् पुत्रनामा स्वयं
"रामो" भार्गव जामदग्न्य वचनो ब्रह्मात्मसत्त्वान्वयम्॥
क्षत्रेन्द्रात्म सुतीर्य सत्त्व महसा योगेन सिद्धो भवान्
ब्रह्मक्षत्रगुणौ ह्यस्य च सह स्व भूयान्नभूवात्मवान्॥३॥

(૩૬) "લોકેઽસ્મિન્ જનરાજ્ય સંસ્થિતિકૃતે શક્તોઃ સમાસ્થાપનાત્
લોકેઽપિ પ્રતિયોજયન્ જનહિતે વૃત્તોઃ સમુત્થાપનાત્ ॥
પ્રજ્ઞાનેન સુવીર્યતો વિજયતે વિશ્વસ્ય સંરક્ષણાત્
પ્રાધાન્યમપિ માર્ગદર્શનપરૌ "રામો" તમૌ શિક્ષણાત્ ॥ ૪ ॥

—

(૩૭) "દૃશ્યો ગાડ્ડામદગ્નિનૈવ મનુના વાચા ગૃણાનૌ સમૌ
તૌ મિત્રાવરુણૌ ઋતે નિવસતાં તેજો રથૈકાસનૌ ॥
અધ્યાત્મે સહ સઙ્ગતૌ સુમનસૌ ચક્ષુર્મનઃ સત્તમૌ
નિર્યોગહૃતસત્ત્વદિવ્યવપુષૌ મિત્રૌ મનોવાક્સ્થિતૌ ॥ ૫ ॥

—

(૩૮) "તાદૃશ્યાદેવ સમાનસત્ત્વકદૃશા ચક્ષુર્મનઃ સન્દૃશા
તૌ મિત્રાવરુણૌ સ્તુતૌ ઋતદૃશૌ સત્યાદૃતાનસ્પૃશૌ ॥
વાચં તામૃતસત્યસત્ત્વકલિતાં તાં દેવહૂત્યાં પરાં
પ્રાહુઃ સત્યવતીં પરામૃતવતીં તાં સદ્રસાં સસ્વસાધ્યાં ।

—

" रातिं यद्वामरक्षसं हवामहे युवाभ्यां वाजिनीवसू ।
प्राचीं होत्रां प्रतिरन्ताविदं नरा गृणाना "जमदग्निना" ॥

—

(જમદગ્નિર્ભાર્ગવઃ ઋ ऋक् सं. ૮।૧૦૧।૮)

—

+ "गृणाना जमदग्निना योना वृतस्य सीदतम्॥
पातं सोम मृतावृधा॥
(विश्वामित्रः॥ ऋक्. मं. ३।६२।१८)

(३९) "तत्रैव प्रतिसङ्गतौ सुमनसौ तेजोरसान्वयितौ
तादृशमेव समास्तु तौ सुवचसा वाग्विनोदान्वितौ॥
प्राचीं वाचमिमां विदात्मानि मनः प्रेरितां साक्षरां
प्रसृत्य त्वन्तरितां परां समितां सत्यतस तां विदुः॥७॥

+ "गृणाना जमदग्निना०

(४०)

॥८॥

(विश्वामित्रदत्ता ससर्परी वाक् जमदग्निना दत्ता॥
"ससर्परीरमतिं बाधमाना बृहन् मिमाय जमदग्निदत्ता॥
आ सूर्यस्य दुहिता ततान श्रवो देवेष्वमृत मजुर्यम्॥
(विश्वामित्रः॥ ऋक्. मं. ३।५३।१५)

(૪૧) " વાગ્ દેવીહ સસર્પરી સ્વરચરી સચ્ચેતના સર્પતી
ધિયો ગાદિહ દુર્મતિં વદમતિં સાવાધમાના સતી ।
વાચ્યાર્થેન પિપાસના સુવદના સદ્રસ્તુ સન્તોષતી
વાચ્યં બ્રહ્મ જિગાય તત્સહચરી સા સસ્વર્બતી ॥ ૯ ॥

(૪૨) " વાગ્ દત્તા જમદગ્નિનાઽત્ર મુનિના સદ્બ્રહ્મણા સ્વાત્મના
વાચ્યેન જ્વલદગ્નિના ચ મનુના તદ્બ્રહ્મ ચિંતનના ॥
સા સૂર્યસ્ય પિતોઽપિતાઽત્ર દુહિતા સત્યાત્મના સંહિતા
સ સ્તં સદ્ યશ આતતાન બૃહતી દેવેષુ દિવ્યામૃતા ॥ ૧૦ ॥

" ससर्परी रभरत् तूय मेभ्योऽधिश्रवः पाञ्चजन्यासु कृष्टिषु "
सा पक्ष्या नव्यमायुर्दधाना यां मे पलस्ति जमदग्नयो ददुः॥

(विश्वामित्र ऋक्. मं. ३।५३।१६)

(૪૩) " સદ્યોગેન સરસ્વતી રસવતી ચિચિતઃ સ્વાત્મા પરા
સૂર્યસ્યૈવ સરસ્વતો સ્વતઃ શક્તી સ્વાત્મા સ્વરા ॥
"સા પક્ષ્યા" ઽઽત્માનિ નિત્યમાયુરજરં નિત્યં દધાના સતી
યાં મેઽત્ર જમદગ્નયો દદુરિમાં સર્વાર્થદાં સ્વાં સતીમ્ ॥ ૧૧ ॥

(૪૪) " सा नो गोत्र ससर्परी समभरत् ससेन सर्वात्मना
श्रीयं पञ्चजनेषु सद्रसमयं प्राणेषु संविन्मयम् ।
विश्वामित्र ऋषिर्ददर्श तदिदं स्वं जामदग्न्यात्मकं
विश्वामित्र ज्वलदग्नि संज्ञक पदं विश्वैकमित्रा ।।१२।। (त्मकम् ।)

— गोमा [illegible]

तत्र जामदग्नेर्ऋषेः मन्त्रदर्शनं विशिष्टं तत्तम् ।

" माता रुद्राणां दुहिता वसूनां स्वसाऽऽदित्यानाममृतस्य नाभिः ।
प्र नु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामदितिं वधिष्ट ।
(जमदग्निः । ऋक् मं. ८।१०१।१५)

(૪૫) " ब्रह्मर्षिर्जमदग्निरार्षवचसा रुद्रादिणा छन्दसा
ब्राह्मण्यं परमात्मकं हिततमं विज्ञापयन्नोऽजसा ।
ब्राह्मणां परदेवतां चितिमयीं गां मावधिष्टेति तां (ऽ)
ब्राह्मण्यं समुपादिदेश भवतीं सोपासनाहीं हिताम् ।।४५।।
(" माता रुद्राणाम्०)

(૪૬) " दिव्यां गां वसुरुद्रसूर्यसहितां वाक्प्राणहृत्सत्त्वगां
आग्नेयीं भुवि ~~वैष्णवीं चितिमयीं~~ दिव्यां परां सोममयीम् ।
माहेश्वरीं [illegible]
विश्वामित्रनुतां च विश्वमुदितां वाचं परां देवतां
विश्वार्थे जमदग्निनाऽऽत्महितां गां प्रार्थये स्वर्दिवम् ।।४६।।
(तां)

— [illegible]

ભાગ દેવતોપાસનયા બ્રહ્મક્ષત્ર તેજોમય જ્ઞાનક્રિયાશક્તિ સિદ્ધિઃ"

"इमां धियं शिक्षमाणस्य देव क्रतुं दक्षं वरुण संशिशाधि ।

ययाऽतिविश्वा दुरिता तरेम सुतर्माणमधि नावं रुहेम ॥

(અર્ચનાનસ આત્રેય) (નાભાક કાણ્વ ઋક્ મં. ૮।૪૨।૩)

(૪૭) "પ્રત્યગાત્મનિ સંહિતાં ધિયમિમાં સંશિક્ષમાણસ્ય મે
દેવ ત્વં હૃદિ સંશિશાધિ મહસા યોગાત્ ક્રતું દક્ષકમ્ ।
તન્મિત્રાવરુણાધિ દૈવતમિતં ~~ક્ર~~ જ્ઞાનક્રિયાશક્તિકં
બ્રહ્મક્ષત્રગુણાન્વિતં ~~ચિ~~ હૃદિતં શિક્ષાધિ વિયં ~~સ્વકમ્~~ ॥૪૭॥ (બલમ્)
(સુતર્માણ — મધિનાવં રુહેમ)

૪૮ "આગ્નેયી પરવાગિયં સુતરણી સન્તારિણી નૌઃ ~~મ~~
સોઽગ્નિસ્તત્ર નૃણાં સુતારણપરઃ સન્ વાક્પતિર્વિશ્રુતઃ ।
સંશ્રિત્યૈનાં ક્રતુદક્ષયોગબલતઃ સંવિત્ક્રિયાશક્તિતઃ
તામારુહ્ય હિ દિવ્યનાવમજરાં વિશ્વં તરેત્ ~~...~~ ॥૪૮॥

(તસ્યાઃ વાગાત્મિકાયાઃ દિવ્યનૌકાયાં વિશિષ્ટં લક્ષણમ્ "

" सुत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहसं सुशर्माणमदितिं सुप्रणीतिम् "
"दैवीं नावं स्वरित्रामनागसमस्रवन्तीमारुहेमा स्वस्तये "

(ગય: પ્લાત: ઋક્ મં. ૧૦।૬૩।૧૦)

પર ૧૯

(૪૯) "સુત્રામાણમમું નિજેન્દ્ર સચિવં તં પ્રાણ સન્ત્રાણદાં
વિસ્તીર્ણાં પૃથિવીં પરાં પૃથુતરાં આપ્રાં સમન્તાત્ પ્રયાન્॥
દિવ્યાં યાં સકલાધિદૈવતપદાં આકાશ-દિક્ સન્તતાં
સદ્ભૂતાં લોચન મનોહરાં સમન્તે: સર્વસ્વ સન્તારકાન્॥૧૭॥

(૫૦) "આદ્યાં તામદિતિં હ્યખણ્ડસદનાં તાં સુપ્રણેત્રીં શુભાં
સિદ્ધાં સર્વજનીનામદ્રુહૃદયાં તામસ્તાવન્તીં પ્રભાભાન્॥
નિત્યાયામપરાધદોષરહિતાં સંસારપારપ્રદે
દૈવીં નાવમિવારુહેમ સુહૃદા સમ્પત્તયે સ્વસ્તયે॥૧૮॥

"क्रतुदक्ष शब्दयोः अध्यात्मतत्त्वेन विशिष्टार्थ सामर्थ्यम्॥

"क्रतूदक्षौ वा अस्य मित्रावरुणौ। एतन्न्वध्यात्मम्॥
स यदेव मनसा कामयत इदं मे स्यादिदं कुर्वीयेति स क्रतुः।
(अथ यदस्मै समृध्यते स दक्षः॥) (शत.ब्रा. १।१२३।२८)

(૫૧) "અધ્યાત્મં પરમાધિદૈવતયુતં તત્ત્વં તયો યૌગિકં
તત્ સ્યાદધિદૈવતં સમન્વિતં તત્ર આમૃદ્ધાદ્યાત્મ્યહિતપ્રદ
તસ્મિન્ કામયતે યદેવ મનસા સ્યાતું ચ કર્તું નરઃ
સદ્ભૈવાધિક સ ક્રતુઃ સમુચિતઃ પુરસ્યેન સંવિસ્તરઃ॥૧૯॥

"अथ यदस्मै समृध्यते स दक्षः॥

(૫૨) "असौ यच्च समृध्यतेऽत्र कृतितस्तत्क्रियायोगतः
तस्मिन् स्यात् सबल क्रियादिधृतितो दक्षो बलैकार्थितः॥
प्रस्पष्टादुदितात्त्व तत्र फलतः सिध्येत् तयोः संगतः
प्रत्यक्षे प्रभवेत् समस्त गुणतश्चात्र यथार्थोदितः॥२०॥

(ब्रह्म क्षत्रात्मकम्॥

॥तयोः क्रतुदक्षयोः अधिदैवतं तत्र मैत्रावारुण्यम्॥

૫૩ "मित्रोऽसौ क्रतुरत्र सोऽयमिह सत्संबुद्धियस्तेजसः
रस्यात्मा वरुणः वरुणः स दक्ष उदितः सौम्यो मनाश्चिद्रसात्
मित्रं ब्रह्म सुतेजसं सुतपसा ज्ञानप्रकारोदितं
दक्षं स्याद् वरुणाधिदैवत मदः सिद्धं क्रियाशक्तिकम्॥
॥२१॥

॥अस्मिन्नार्ये प्रसिद्धः स्पष्टार्थिकः श्रौतः शब्दः॥

॥अधिगन्तैव ब्रह्म कर्ता क्षत्रियः॥

(૫૪) "ब्रह्मैव क्रतुसत्त्वसंविदुदितस्तत्त्वाधिगन्ता मतः
कर्ता क्षात्रबलक्रियाप्रमुदितस्त्राताऽत्र जेताऽजितः॥
तेजः शक्तिगुणैकसत्त्वकलया युक्तः समस्तोत्तरः
तत्ता ब्रह्मसुतेजसाऽत्र सुकृती सिध्येत क्रियाधिसरः॥२२॥

तयोर्यो मे उभयोरपि [श्रेष्ठत्वं] समानत्वं सिध्यति

(~~५५~~) " संशितं मे ब्रह्म संशितं वीर्यं बलम् "

यस्याहमस्मि पुरोहितः ॥

(तै. (यजुः सं. ४।१।१०।९)

~~५२३~~५

५५ " ~~ब्रह्म क्षत्र~~ [तन्त्राद् योग] सुसिद्धमेव सकलं तत्त्वानुमोदितं

मन्त्राद्येवहि यजुर्बाधविकलं तेजः सुशाक्योजितम्

तन्मे ब्रह्म सुसंविदा सुमहत्संवीर्यं बलं संशितं

क्षात्रं तद्व्यायकृत सुशक्ति बलवत्संसिद्धमाशंसितम् ॥ २३५

॥ तयोर्योगेन साध्यं महत्त्वं अनुश्रूयते ॥

" ब्राह्मणैव क्षत्रात्संस्याति । क्षत्रेण ब्रह्म । तस्माद् ब्राह्मणो

राजन्यवानत्यन्यं ब्राह्मणात् । तस्माद्राजन्यो ब्राह्मणवान्

अत्यन्यं ब्राह्मणात् इति. तै. यजुः - ~~ब्राह्मण~~ (ब्राह्मणं) सं. ५।२।१०।८)

५६ " क्षत्रं संस्याति सद्बलं कृतिमयं ब्राह्मेण संविद्धवा

तद्वद् ब्रह्म महोऽपि संस्याति परं क्षात्रेण तेजस्वता

तस्माद् ब्राह्मण उत्तमः संविदुषितः श्रेयसेऽपि राजन्यवान्

राजन्योऽपि निजक्रियादि कुशलोऽप्यस्त्येव स ब्रह्मवान् ॥ २३४

(तथा साधयितुं शक्यम्॥

तयोरुभयोरेव ह्येकस्मिन्नपि पुरुषे तदुभय योग सत्त्वं सिध्यति॥

(५७)॥ यल्लोकेऽस्मिन् कृतिनोर्द्वयोः सहितयोः सिध्येत् तदर्थद्वयं
दृष्टोऽगाद् विदुषस्तथैव कृतिनो योगेन सत्त्वान्वयम्॥
ह्येकस्मिन्नपि पुरुषे तदुभये शक्तं तदाद्युं परं
येनास्मिन् प्रतिसंविधाय कृतितः स्यात् सत्त्वसाध्यं तकम्॥२५॥

तदेतत् सर्वं समानार्थेन त्वं ऋङ्मन्त्रवर्णत्रयेण सिध्यति॥

॥तत्र प्रथमो मन्त्रः॥ (१)

॥ स इद्राजा प्रतिजन्यानि विश्वा शुष्मेण तस्थावभि वीर्येण॥
बृहस्पतिं यः सुभृतं बिभर्ति वल्गूयति वन्दते पूर्वभाजम्॥

(वामदेवः (ऋ. मं. ४।५०।७)

(५८)॥ राजा सन् स्वसुवीर्यैः स्वबलतरस्तस्थौ स्वराज्ये कृती
यद्यं विश्वं तत् प्रतिजन्यमायतिबलं जित्वा स्वतन्त्रः कृती॥
स्वीयं राष्ट्रं भृतं बिभर्ति नमस्यां तं पूर्वभाजं परं
ब्रह्माणं स्वगुरुं बृहस्पतिमृषुं संस्तौति यो वन्दते॥२६॥

॥द्वितीयो मन्त्रः॥ (२)

॥ स इत् क्षेति सुधित ओकसि स्वे तस्मा इळा पिन्वते विश्वदानीम्॥
तस्मै विशः स्वयमेवा नमन्ते यस्मिन् ब्रह्मा राजनि पूर्व एति॥

(ऋ. मं. ४।५०।८)

(५९) "राजा तत्र सदा वहि स्वभवने सम्राजते सन्धृतः
तस्मै भूमिरियं प्रयुच्छति परां भूतिं समस्तार्थदाम्॥
यस्मिन् राजनि संविदेति महसा सम्पूर्वभाग् ब्राह्मणः
तस्मै पालयते प्रजाः पुनरसौ सर्वा नमन्ते स्वयम्॥ २७॥

॥ तृतीयो मन्त्रः ॥ (३)

"अप्रतीतो जयति सन्धनानि प्रतिजन्यान्युत या सजन्या॥
अवस्यवे यो वरिवः कृणोति ब्रह्मणे राजा तमवन्ति देवाः॥
(ऋक्. मं. ४।५०।९)

(६०) "राजा स्वात्मान योऽप्रतीत उदितो नित्यं जयत्यन्ततः
विश्वान्येव धनानि तानि च निजान्यन्यानि चान्वाततः"
प्राप्तं पूजयतीह यः प्रगतितो रक्षार्थकं ब्राह्मणं
राजानं तमवन्ति सन्मनसो देवाः समस्तोद्गुणम्॥ २८॥
॥ ब्रह्मक्षत्रयोः तयोः योगसत्त्वं वस्तुसिद्धं तपो यत्तथामोदितम्

(६१) "क्षात्रं ब्राह्म~~मि~~मिदं सुसत्त्वमुदितं तद्दक्षवामात्मकं
यो राष्ट्रोर~~सं~~ पदं विरूपकमिते रुग्रं च शान्तात्मकम्॥"
ब्राह्मं क्षात्रमपि प्रतीतमुभयं तीक्ष्णं च सौम्यात्मकं
रामोऽस्मिन् जमदग्निजे स्तुतियतं सत्त्वं समस्तात्मकम्॥ २९॥
मिलितं

~~(૬૨)~~ ॥ ભાર્ગવરામસ્ય બ્રહ્મક્ષાત્રપ્રભાવસન્દર્શનમ્ ॥

(૬૨) પરામોઽસ્મિઞ્જગતીતલે પ્રગમિતો યોગાત્તપો મર્શયન્
બ્રાહ્મક્ષાત્રમપિ સ્વચેતનબલં પ્રત્યક્ષતો દર્શયન્ ॥
બ્રહ્માત્મા વરવિદ્યયા નિયમિતયા ચિત્સંવિદં સ્પર્શયન્
રાજન્યેન પુનર્યદો વિજયતે દુષ્ક્ષત્રિયાન્ કર્ષયન્ ॥ ॥૩૦॥

ન

૬૩ ॥ તૌ મિત્રાવરુણૌ સમૈકવપુષૌ ચક્ષુર્મનઃ સત્ત્વકૌ
બ્રહ્મક્ષાત્રગુણાત્મકૌ સુમનસૌ સંવિત્ક્રિયાશક્તિકૌ ॥
દૃગ્યોગાજ્જમદગ્નિ રામતપસા તુલ્યાવ સચ્છન્દસા
ચિદ્યોગાદનુરૂપદિવ્યમહસા "રામઃ" પ્રજજ્ઞેઽજસા ॥૩૧॥

(૬૪) "રામઃ" સોઽત્ર ભવાન્ વસિષ્ઠ ઇવ સન્ સર્વસ્વતન્ત્રોદિતઃ
વિશ્વામિત્ર ઇવૈવ દિવ્યતપસા વિશ્વસ્ય જેતા જિતઃ ॥
સેન્દ્રાત્મા પુરુષઃ સ વિષ્ણુમહસા યોગાવતીર્ણઃ પ્રભુઃ
વિશ્વસ્યાભ્યુદયેઽવશિષ્ટયશસા ભૂયો વિતીર્ણો વિભુઃ ॥૩૨॥

॥ ઇતિ દ્વિતીયા કલા સમ્પૂર્ણા ॥ ૨ ॥

"રામ આદિમઃ સ જામદગ્ન્ય ભાર્ગવોદિતો રાજતે સમાગ્રિમઃ સ રાજતેજસોર્જિતઃ ।
દૈવ વૈન્દ્રચિત્રિશક્તિકો મહૌજસાઽઽપ્લુતો" દૈવરાતવાગ્લસાત્મચેતનાસમન્વિતઃ ॥
॥૨॥

जामदग्नेः

भार्गवरामस्य ऋङ्मन्त्रदर्शनम् ॥

॥ समिद्ध एकादशा~~र्चं भार्गवो~~ जमदग्निः तत्सुतो वा "राम" आप्रियः ॥ ऋक् सर्वानुक्रमसूत्रम् ॥ ऋक्सं. १०।११०।१-११)

(६५) [1] "रामः" सोऽत्र महर्षिवंशजनितः सन् मन्त्रदृक् सन्दृशा ॥
३ सोऽग्निं ब्रह्म सुतेजसं परतमं सविधा साक्षात्कृतेः ॥
२ हृद्योगात् प्रतिमन्त्रदर्शितपसा स्वात्मानमन्त्रादृशा ॥
४ आप्रीसूक्तमुखेन पूर्णपुरुषं तुष्टाव संविकृतेः ॥१॥

॥ अथ प्रथमा ऋक् ॥(३)

॥ समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान् यजसि जातवेदः ॥
आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान् त्वं दूतः कविरसि प्रचेताः ॥१॥

॥समिद्धः अग्निस्वरूपः रामः जामदग्न्यः साक्षात्कृतवान् ॥

६६ "अद्यास्मिन् भुवने मनुष्यभवने देवः समिद्धोऽर्चिषा
देवान् संयजसेऽग्निरत्र हविषा त्वं जातवेदास्त्विषा ॥
विद्वान् मित्रमहः सुवित् सुयजने देवान् समानावह
त्वं दूतः कविरादिरादिमोऽसि यजसे वाचा प्रचेताः सह ॥२॥

॥ द्वितीया ऋक् ॥(२)

"तनूनपात् पथ ऋतस्य यानान् मध्वा समञ्जन् स्वदया सुजिह्व।
मन्मानि धीभिरुत यज्ञमृन्धन् देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः॥२॥

" तनूनपात् अग्निस्वरूपः रामः प्राणात्मा ॥

(६७) " अग्निः सोऽत्र तनूनपादितिनुतः प्राणो नृणां मा प्रियः
सोऽन्तःस्थोऽत्र तनूं न पातयति यो वैश्वानरः सन् प्रियः॥
सत्यस्यैव सतः पथोऽनुमननात् योगाद् ऋतस्याऽमनाः
सत्यं स्वादय जिह्वयाऽत्र मधुना स्वान्तः समञ्जंश्च नः॥३॥

॥ तृतीया ऋक् ॥

" आजुह्वान ईड्यो वन्द्यश्चा याह्यग्ने वसुभिः सजोषाः।
त्वं देवानामसि यह्व होता स एनान् यक्षीषितो यजीयान्॥३॥

॥ इळोऽग्निः पार्थिवाग्निस्वरूपः रामः वाक्(सत्त्व)स्वरूपः ॥

(६८) " आजुह्वान इहाध्वरे सुवचनैरीड्यश्च वन्द्यो निशं
आयाह्यग्न इति स्तुतोऽत्र वसुभिः स्वीयैर्गणैः संयुतः॥
देवानां त्वमसि शिताऽप्यधिपति होता समाह्वानकृद्
देवान् स्तान् यजसे रसेन हविषा मन्त्रैः स्वयं यज्ञकृत्॥४॥

॥ चतुर्थी ऋक् ॥(४)

“ प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अह्नाम् ।
उ प्रथते वितरं वरीयो देवेभ्यो अदितये स्योनम् ॥ ४ ॥

॥ बर्हिरग्निस्वरूपो रामः प्रतिष्ठास्थानात्मकः दिक्स्वरूपः

(६९) “प्राचीनं प्रदिशादिशाच विततं बर्हिः पृथिव्यां हितं
प्रत्यक्षादिह बर्हिरग्निरुदगात् योऽह्नोऽग्रतो वृज्यते ॥
देवेभ्यः प्रथते ऽर्चिषाऽप्यदितये श्रेष्ठं वरिष्ठं पदं
दिव्यं तत प्रथितं सदा सुकृतये स्याद्देवयज्ञास्पदम् ॥ ५ ॥

॥ पञ्चमी ऋक् ॥(५)

“ व्यचस्वतीरुर्विया विश्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुम्भमानाः ।
देवीर्द्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः ॥ ५ ॥

॥ देवीर्द्वारोऽग्निः द्वारोऽग्निस्वरूपः रामः यज्ञेषु प्रवेशद्वारात्मकः ॥

(७०) “ देवीर्द्वार इहाश्रुताग्नितनवः स्वा विश्रयन्तां तताः
देव्यः शक्तिपराः पतिभ्य इव ताः संशोभमानाः स्तु ताः ॥
दिव्ये वेदिपदे च देवयजने ब्राह्मा बृहत्यः स्थिताः
देवास्पूर्जितविश्वमाननगुणाः सुप्रायणाः सन्तु ताः ॥ ६ ॥

॥ षष्ठी ऋक् (६)

“ आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उषासानक्ता सदतां नियोनौ ।
दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्रपिशं दधाने ॥ ६ ॥

॥ उषासानक्ताग्निस्वरूपः रामः तेजोरसात्मकः ब्राह्मनः सत्त्वकः

(૭૧) "દિસે તેય વિરૂપકે સમ તનૂ તેજોર સોમ્યાભિ તે
સાહોરાત્ર અમાત તે સ્વયમુભાસાન વક્ત્ર સ ત્વાન્વિતેઃ
દિવ્યાગ્નેય તનૂ સુરમ્ય હૃદ્યે સ... મામા શ્રયે
દૈવૌ યાજ્ઞિય દિવ્ય વેદિ સદને સંસોદતામા શ્રયે ॥ ૭૧

॥ सप्तमी ऋक् ॥ (७)

"दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यजध्यै ॥
प्रचोदयन्ता विदथेषु कारू प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता ॥ ॥७॥

॥ दैव्या होतारा वाग्निः प्रचेतसाग्निस्वरूपो रामः,

(૭૨) "દૈવ્યૌ તે પ્રથમે સુમન્ત્રવચસા યજ્ઞં મિમાને સ્વરૈઃ
હોતારૌ પ્રથિતાગ્નિરૂપક તનૂ યજ્ઞું સમિદ્ધે પરૈઃ ॥
યજ્ઞેષ્વાહુતિકર્મણે પ્રભવતઃ સંચોદયન્ત્યાવુભે
પ્રાચીનં પ્રદિશા સ્વયજ્ઞ સદને જ્યોતિર્દિશન્ત્યાવિમે ॥ ૮ ॥

॥ अष्टमी ऋक् ॥ (८)

" आ नो यज्ञं भारती तूयमेत्विळा मनुष्वदिह चेतयन्ती ॥
तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं स्योनं सरस्वती स्वपसः सदन्तु ॥८॥

सप्त
॥ तिस्रो देवीरग्निः, त्रिवाक्स्वरूपो रामः त्रिशक्तियुक्तः ॥

(૭૩) " સમ્રાવાદિહ ભારતી ચિતિરિળા સમ્યોદયન્તીનૃણાં।
સ્વારસ્યેન સરસ્વતી પરમિમં યજ્ઞં સમેત્વદ્ય નઃ।।
તિસ્રો દેવ્ય ઇમાઃ પરાઃ સ્વરપસા વાગ્જ્યોતિરગ્ન્યાત્મિકાઃ
યજ્ઞેઽસ્મિન્ સુખદં હિ સ્થિરં સીદન્તુ સન્મન્ત્રકાઃ।। ૯।

।। नवमी ऋक् ।।(९)

" य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिंशद् भुवनानि विश्वा।।
तमद्य होतरिषितो यजीयान् देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान्।। ९।

।। त्वष्टाऽग्निः, दिव्याग्निस्वरूपः रामः, विश्वचक्षुः स्वरूपः।

(૭૪) " યે દ્યાવાપૃથિવી સમગ્રજગતાં માતે જનિત્ર્યો વિમે
ત્વષ્ટાઽગ્નિઃ સ્વગુણૈશ્ચ વિશ્વભુવનં રૂપૈઃ સમં રૂપયત્।।
દેવં તં પ્રથમં હિ યજ્ઞકરણં ત્વષ્ટારમાગ્નિં ભવાન્
હોતા વાઙ્મુખ એતસોઽદ્ય યજતે વિદ્વાન્ યજિષ્ઠો મહાન્।
।।૧૦।

।। दशमी ऋक् ।।(१०)

" उपावसृज त्मन्या समञ्जन् देवानां पाथ ऋतुथा हवींषि।।
वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन।।१०।

।। वनस्पतिरग्निः, वानस्पत्याग्निस्वरूपो रामः,
सर्वौषधीनामध्यक्षः चेतनात्मस्वरूपः।।

॥ उपाग्नीसवनस्यास्य स्वरूपप्रयासफलं ॥

(७७) "अत्रैकादशधा विभूतिकलिते रङ्गोत्स्न सद्रूपकं
स्वात्मप्रत्यय सन्मय त्वनिशं स्तद् विश्वरूपात्मकम्
वामुड्ज्योतिर्ज्वलदग्निरात्मद्दसां ~~स~~ सत्यात्मनः सम्प्रियं
"रामो" द्दिव्यदृशाददर्श तपसा सोऽग्ने स्तुवे सम्प्रियम् ॥
॥७३॥

तत्रापि वैशिष्ट्यदर्शनम् ॥

(७८) "स्वात्मानं ज्वलदग्निरूपवपुषं ज्योतिः प्रदीप्तात्मकं
सैन्द्रामात्मकवाक्सुशक्तिवदनं ब्रह्मण्यराजन्यकम् ।
दिव्यैकादशसत्त्वकाग्निवचनं विद्युन्मयं रुद्रियं
रामोऽसौ प्रति सन्ददर्श तपसा तत्संविदा सम्प्रियम् ॥ ७४ ॥

(७९) " साक्षात् प्रक्रियया प्रयोगविधिना स्वान्तर्धनुर्विद्यया
ब्रह्मक्षत्रचिदात्मशास्त्रविधिना सांवित्क्रियामाद्यया ॥
तत्साक्षात्करणेन दिव्यमहसा ~~सैन्यसेन योगसद्धिना~~
क्रियया प्रयोगाद्यया
साक्षाद्दर्युद्दिव्यं समाप ~~[illegible]~~ रामोऽनुभावाद्यया ॥
दृशाद्यया

ૐ

ધજામદગ્ન્યરામસ્ય - પ્રાદુર્ભાવાદાદ્યન્તસંવૃત્તં ચરિત્રકથનમ્

(૮૦) "રામોઽસૌ જામદગ્નિક્ષિતિજનિતો બીજાત્પરો બ્રાહ્મણઃ

સ્વાગ્નેયોજ્વલદગ્નિવત્સુ તપસા સન્મન્ત્રદૃગ્ બ્રાહ્મણાય

ક્ષેત્રાત્ ક્ષાત્રજરેણુકાત્મજનિતઃ સન્ ક્ષાત્રશક્ત્યોર્જિતઃ

સિદ્ધઃ સોઽભયસત્ત્વભાગ્ વિજયતે પૂર્ણાત્મભાવાર્જિતઃ પદ્ય॥

જામદગ્ન્ય રામસ્ય પરમં વૈશિષ્ટ્યં ચિરંજીવિત્વસંપ્રોક્તલક્ષણમ્

(૮૧)

ई ॐ श्रीः ॥

॥ वैदिकः भार्गवो जामदग्न्यो रामः ॥

(१) "ऋषिमद् भार्गवगोत्रजो भुवि भवान् महेन्द्रयोगोर्जितः
श्रीशाक्तो जमदग्निचित्सनुद्भितः श्रीरेणुकान्तासुतः ॥
प्रज्ञात्माहितवैद्युताग्निचितितः संविक्रियाशक्तिकः
ब्रह्मक्षत्रगुणात्मको विजयते रामो महाशक्तिकः ॥१॥

भृग्वाङ्गिरसः अङ्गिराः अग्निः ॥

(२) "भार्गवा भृगुरादिमः स्वमहसा सन् वैद्युतात्माऽऽत्मवान्
आग्नेयो भृगुरङ्गिराः स्वतपसा सोऽग्निः समिद्धो महान् ॥
साक्षात् सन् ज्वलदग्निरेव पुरुषः सन् देवतात्मा भवान्
सोऽद्भुतो जमदग्निरेव स ऋषिः दिव्याद् भृगोः ख्यातिमान्
॥२॥

(३) "भूमौ भार्गव-जामदग्न्यमहसा रामः प्रजज्ञे भवान्
भूमेर्भारभयादिसम्प्रहरणे प्रादुर्बभूवात्मवान् ॥
भूमात्माऽत्र तपोऽग्नितः समुदगाद्वाद्यः स रामो महान्
भार्गवात्मा तपसा बभूव ~~सद्रुद्ध~~ तपसा सन् मन्त्रद्रक् ~~सद्दृशा~~
सत्त्ववान्
॥३॥

(૪) "રામોઽયં જમદગ્નિતોઽગ્નિ સમિતઃ સન્ ભાર્ગવાત્સોઽગ્નિપ્રિયઃ
(સુપ્રિયઃ ૫)
સોઽપ્યેકાદશાદિકૃતતો ~~[illegible]~~ઽનુમુદિતોઽયોતિર્દીપ્યે
ત્રિધા ગાનુ સમિદ્ધ પાવકઃ સા સાજાસતઃ સપ્રિયઃ
સન્નો કાદશા સ ચિત્તિ મહસા ~~[illegible]~~ વાચા સ્તુતોઽત્રા
પ્રિયઃ ૫ ૪॥

॥ જામદગ્ન્યમ્ આપ્રી સૂક્તમ્ ॥

॥ જામદગ્ન્યસ્ય રામસ્ય ઋ દ્રુ મન્ત્રદર્શનમ્ ॥

॥ સમિદ્ધ એકાદશાપ્રં ભાર્ગવો જમદગ્નિ સ્તત્સુતો વા રામ
આપ્રિયઃ ॥ (સર્વાનુક્રમસૂત્રમ્ ॥ (૧૦.૧૧૦.૧-૧૧)

॥ સમિદ્ધ ઇતિ એકાદશર્ચસ્ય સૂક્તસ્ય ભાર્ગવો જમદગ્નિઃ
તત્સુતો રામો વા ઋષિઃ । આગ્નિ દૈવતા ત્રિષ્ટુપ્ છન્દઃ ॥

(૫) "આપ્રીસૂક્તાનુતોઽગ્નિ રેવ હિ મહાન્ સન્ સ્તોમભાગાપ્રિયઃ
સપ્રીતો દશધોદિતાં જુવિ ભવાન્ આજ્યાહુતેર્થપ્રિયઃ ॥
જ્યોતિષ્ટોમમુખે મખે સુરચિતઃ સોમાહુતેઃ સંપ્રિયઃ
સોઽગ્નિ સ્યાહુતિભાક્ સ્વયં પ્રભવતિ પ્રત્યક્ષતઃ સોઽગ્નિપ્રિયઃ

ऽपूर्णितः

(६) "आप्रोस्त्वनु तोऽग्निराधाने चितः सङ्केतवाच्याऽर्पितः

जमदात्मा भृगुरङ्गिराः समुच्चितः सन् भार्गवाद् दर्शितः ।

भौमोऽयं जमदग्निरार्षिनिच्यूतः स्वाग्नेय सत्त्वाश्रितः

"रामः" सोऽग्निमहर्षिते: प्रतिष्ठितः स जामदग्न्यः श्रुतः ॥

॥ ६ ॥

२

(७) ते सर्वेऽपि चिदग्निसन्ततनवः सन्तश्च तेजोमयाः

प्रत्यक्षादपरोक्षतश्च परतः स्वाग्नेयवाकूचिन्मयाः ।

आग्नेयेन हि सत्यमन्त्रवचसा तेऽग्निं परं तुष्टुवुः

सर्वेऽप्यामपि जामदग्न्यमुचितं तच्चाग्निस्य सञ्जगुः ॥ ७ ॥

२

॥ तत्त्वत्रयात्मा अग्निः ॥

(८) "यः प्रत्यक्षनिहारणोः सुमाचितः वेद्यां पुरः स्थापितः

भूवान्तारितः सुसूक्ष्ममहसा योऽमोतिकोऽग्निः स्तुतः ।

योऽस्मिन्नग्नितनौ परोक्षचिततः सिद्धः परोक्षः श्रुतः

सोऽग्निः स्यादधिदैवताभिकथिता सन् देवताभ्याऽऽश्रितः ॥ ८ ॥

(९) प्रत्यक्षमन्तरितास्मि वाकपुराणोक्तवान सोऽग्निः स्वयं

विश्वेऽस्मिन्नरेषु चान्नपचनः स जाठरः प्रसृतः ।

अध्यात्मं सोऽपरोक्षचितिभाकृद्धिऽयोति रात्मोत्तमः

सेन्द्रात्मा सकलेन्द्रियान्तरतमः सोऽध्यात्मकोऽग्निः स्वयम् ।

२

"યે દેવાસો દિ એકાદશ સ્થ પ્રથિ આમધ્યેકાદશ સ્થ ।
અપ્સુક્ષિતો મહિનૈકાદશ સ્થ તે દેવાસો યજ્ઞમિમં જુષધ્વમ્ ।
ઋક:

(૧૦) "આપ્રીસૂક્તનુતોઽગ્નિરત્ર હિમવાન્ ઽકાદશાત્મા મહાન્
આપ્રોઽગાતિ સમાસ્થિત સ્ત્રિભુવને તત્ત્વત્રયેણાત્મવાન્ ।
સોઽસ્મિન્ મન્ત્રમુખેન હૃદ્યૈવ ઋષિભિઃ સન્ દેવતાત્માસ્તુતઃ
મન્ત્રાર્થાન્વયતોઽર્થસંવિદિ સતાત્ તત્ત્વત્રયેણોત્તવતઃ ।
।।૧૦।।

(૧૧) "યસ્માદિત્થમિતિસમાનમુચિતં શબ્દાર્થસમ્પ્રત્યયાત્
સાન્તર્બોધ્ય પરાર્થસત્ત્વરુચિતં પૂર્ણસમસ્તાન્વયાત્ ।
તસ્માદ્ વાઙ્મયમેતદત્ર રચિતં ત્રેધાર્થતત્ત્વાશ્રયાત્
પ્રત્યેયં હૃદયે સમાસ રુચિતં તત્ત્વેન સાન્નિધ્ય યાત્ ।।૧૧।।

"ત્રિવિધા હિ સ્તુતયો ભવન્તિ પ્રત્યક્ષકૃતાઃ પરોક્ષકૃતાઃ
આધ્યાત્મિક્યઃ" (અપરોક્ષકૃતાઃ) (યાસ્કનિ.)

(૧૨) "એવં મન્ત્રાદ્દર્શનતાત્ સમુદિતં શાસ્ત્રાદ્ બીજાંમતં
સર્વં વસ્તુગુણસ્વભાવમુદિતં વૃત્તિત્રયાત્ સઙ્ગતમ્ ।
યાસ્કેનાપિ ચ પાણિનૈવ મુનિના સૂત્રૈઃ સભાષ્યૈઃ સ્વ્રૂતં
સર્વાસુ સ્તુતિષુ ત્રિતત્ત્વવચનાત્ સંસાધયેદન્વયમ્ ।
।। ૧૨ ।।

(૧૩) તેષ્વપ્યત્ર પૃથક્ પૃથક્ સમુદિતે મન્ત્રે ત્રિધાઽર્થો ભવેત્
ઇત્યર્થેન હિ તત્ર ત્ર્યર્થપરકાઃ મન્ત્રા ભવેયુઃ પૃથક્ ।
નૈકસ્મિન્નપિ તાન્ત્રિધાઽર્થપરતા સિદ્ધાત્ર તન્મન્ત્રકે
સામર્થ્યાત્ પ્રતિમન્ત્રતોઽત્ર વિદુષાં ત્રેધાર્થસમ્પ્રત્યયઃ ।
॥૧૩॥

—

વસ્તુતઃ પઞ્ચધા વેદમન્ત્રાર્થઃ દૈવરાતસમર્થિતઃ ।

—

(૧૪) "શબ્દાર્થઃ" પ્રથમઃ સ મન્ત્રવચને ધાત્વર્થયોગોદિતઃ
તત્ત્વૈસ્તૈસ્ત્રિભિરન્વિતસ્ત્રય ઇમે સાર્થાસ્ત્રિધાઽધ્યાસિતઃ
વસ્ત્વાત્મત્રિતયૈકયોગવિદિતઃ સ્યાત્ પઞ્ચમોઽર્થો ભવઃ
પ્રાયેણાસ્તિ હિ દૈવરાતકવિતા વાગર્થતઃ પઞ્ચધા ॥૧૪॥

—

યતત્રાપિ સપ્ત સઙ્કેતાર્થાઃ ગુપ્તભાષાલેખકાભ[illegible] ।

—

(૧૫) "બિન્દુ[1]ર્વાગુદિતસ્તથૈવ લિપિભાગ્ રેખા[2] ચ સઙ્ખ્યા[3]ઽક્ષરં[4]
ચિત્રં[5] નામસરૂપકં સુલિખિતે વર્ણશ્ચ મુદ્રાપસ ।
ડાતૈરેવ હિ વાચ્યવાચકગુણૈઃ સ્વાઃ સપ્ત સઙ્કેતિકાઃ
ભાષાઃ સૂક્ષ્મગુણેન વાચિ નિહિતાઃ સદ્ગુરુબોધાર્થકાઃ ।

—

॥૧૫॥

॥ तदेतत्सर्वं देवराती ये वेदहृदये समर्पितम्

(१६) ॥ स्वातन्त्र्येण निजेऽत्र वेदहृदये तत्त्वार्थसन्दर्शिनात्
तद्वेदार्थविमर्शिनेन रचिते मन्त्रानुगानिवेदन-
शास्त्रार्थेन समर्पिताः प्रतिपदं सङ्केततत्त्वं परं
विख्यातं सम्प्रति देवरातमुखवत्तत्तत्समासङ्केतकम्

॥ आप्रीसूक्तस्य देवताः ॥

॥ समिद्धो वाऽग्निस्तनूनपात् नराशंस इळो बर्हिर्देवीर्द्वार
उषासानक्ता नक्ता दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ तिस्रो देव्यः
(सरस्वतीळाभारत्यः) त्वष्टा वनस्पतिः स्वाहाकृतय इति -
प्रत्यृचं देवताः एतदाप्रीसूक्तम् ॥ एतेनान्यान्युक्त-
देवतान्येकादशकानि तनूनपान्नराशंसान्या प्रशब्देवतानि
तनूनपान्नराशंसान्यो वैकल्पदेवम् (इति सर्वा० १०।१२।११-१२)

तत्र तनूनपान्नराशंस इति वैकल्पिकी देवता केषांचिदेव
सूक्तानां ॥
तथा चास्य तनूनपान्नराशंसस्य आप्रीसूक्तस्य एकादश देवताः"
नराशंसरहिताः ॥ — २.

॥ प्रथमा देवता समिद्धोऽग्निः ॥

प्रथमो मन्त्रः (१६)।

॥ समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान् यजसि जातवेदः ॥
आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान् त्वं दूतः कविरसि प्रचेताः ॥१६॥

(१७)

॥ अद्यास्मिन् भुवने मनुष्यभवने सोऽग्निः समिद्धः स्थितो वा
स जातो निजयज्ञवेदिसदने भूयः प्रदीप्तोऽर्चिषा ॥
आहुतैः समिधा घृतादिहविषा देवोऽत्र देवानयं
दिव्यान् संयजते स विश्वविदयं स जातवेदाः स्वयम् ॥१७॥

(अध्यात्मं अधिदैवतं च)

(१८)

देवानावह दिव्य मन्त्र वचसा त्वं मित्र चित्याऽर्चिषा
युक्तः स्वं च विदा प्रचेतनतनः सन् सर्ववित् सन्दृशा ॥
क्रान्तप्रज्ञ इति श्रुतः कविरयं सन्देवता दूतः स्वयं
तान् देवान् कुरुते तदा नयनतः तेभ्यो हविः प्रापकः ॥१८॥

(१९) (अध्यात्मम्)

अत्राग्नेः स्तवने तथैव यजने सन्तुष्टि-सन्तोषणं
प्रत्यक्षेण परोक्षतोऽपि च भवेत् ज्ञाने कृतौ भावने ।
प्रत्यक्षं च परोक्षतो निजदृशा स्वात्मानमन्तर्दृशा
सोऽतीद्वं परमं त्व दर्शनमृचा सन्तोषयन् राजते ॥१९॥

॥ તત્ત્વત્રયસમન્વયાષ્ટકમ્ ॥

(૨૦)
" તત્રાગ્નિં ભુવિ વેદિસંસ્થિતમિમં સિદ્ધં સ્વસાક્ષાત્કૃતં
પારોક્ષ્યાત્પરમં તમગ્નિમુદિતં તં વેદવાચાઽઽશ્રુતમ્ ॥
સ્વાન્તઃ સિદ્ધમિમં ચિદાત્મપુરુષં સજ્જ્ઞાનવેદ્યં પરં
સર્વં સંપ્રતિપશ્યત સ્વમિહ સ્વાત્માનમેવાન્તરમ્ ॥૨૦॥

(૨૧)
" સંસિદ્ધોઽત્ર નૃણાં શરીરસદને વૈશ્વાનરોઽગ્નિઃ સ્વયં
સર્વાત્માવિદિતઃ પ્રણેતનમયઃ સજ્જાતવેદા અયં ચ
યોગેનાધિધિયં પરેણ તપસા દિવ્યઃ સમિદ્ધોઽન્તરે
દેવાન્ બાહ્યેન્દ્રિયસંજ્ઞકાન્ સુયજતે સ્વાન્તર્નિજાત્માદિકાન્ ॥
॥૨૧॥

॥ આધિદૈવતમ્ પરમં તત્ત્વમ્ ॥

" તત્રાપ્ય ઓંમનિબદ્ધં હરિં નારાયણં ધ્યેયમ્ ॥
" ઓમિત્યેકાક્ષરં બ્રહ્મ અગ્નિર્દેવતા બ્રહ્મ ઇત્યાર્ષં ગાયત્રં છન્દં
પરમાત્મં સરૂપમ્ સાયુજ્યં વિનિયોગઃ ॥ (ઇતિ ના.ઉ.)

(૨૨)
વિશ્વાન્ વિશ્વવિદેવમ્ સત્ સુમનસ્ વાણ્યાદિભિઃ સ્વાન્વિતાન્ ।
સોઽગ્ન્યાદીન્ યજતે સ્વયં સુતપસા સ્વાત્મૈક સત્ત્વાન્ સમાન્ ॥
સર્વાન્તર્હૃદિ સન્તતઃ પરચિતા સોઽગ્નિઃ પરાદેવતા
તસ્માત્ સોઽક્ષર ઓમિતિ શ્રુતમિદં સદ્બ્રહ્મ સાયુજ્યદમ્ ॥૨૨॥

आप्रीतिकेऽस्मिन्सूक्ते जामदग्न्ये रामे तत्समन्वयः ।

(२२)

" रामः सोऽपि विशेषणात् परशुना योऽसौ प्रसिद्धः पुरा
सञ्जातो जमदग्नितोऽत्र भुवने पश्चात् पुराणेषु तः ।
ब्रह्मक्षत्रगुणोर्जितः समुदितः प्रख्योऽवतारो हरेः
सोऽस्मिन्नेव हि मन्त्रदर्शनऋषिभिः सन्नाम्नायनेनार्चितः ॥ २३ ॥

(२३)

" रामोऽसौ जमदग्नितोऽत्र भुवने जातो सुतः संस्मृतः
ब्रह्मर्षिः स तु मन्त्रदर्शनऋषिभिर्वेदे समाश्रावितः ।
पश्चात् सोऽत्र विशेषणात् परशुना प्रख्योऽवतारो हरेः
सैवायं हि पुराणसत्त्ववचनात् सत्साम्नेनार्चितः ॥ २३ ।

याद्वितीय देवता (२) तनूनपाद् अग्निः ।

२ द्वितीयो मन्त्रः ।

" तनूनपात् पथ ऋतस्य यानान् मध्वा समञ्जन् स्वदया सुजिह्व "
मन्मानि धीभिरुत यज्ञमृन्धन् देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः ॥ २ ॥

(२४) (तनूनपात्-प०-

" अनुजातोऽत्र तनूनपादितिनुतः सत् वैद्युतोऽग्निः स्मृतः
यज्ञस्यैव हि सत्पथात् समन्वितः स सादृतस्यालनः ।
वाक्सज्जवालाभ्युदितैर्निजैः स्वरसैः सिद्धः सुजिह्वः स्वयं
पूजन् सन्मधुना प्रसेन सकलं स्वादु करोत्यन्वयम् ॥ २४ ॥

॥ મન્ત્રાભિપ્રાયઃ ૦–

૨૫ ॥ જ્ઞાનાન્યજ્ઞાનિ ધીભિરન્તરન્વિતેઃ કર્માણિ સંસાધયન્

બાહ્યાભ્યન્તરસાધ્યયોગવિહિતં યજ્ઞં સદા વર્ધયન્ ।

સ્વેષ્ઠઃ સોઽગ્નિરયં નિજેન મહસા બાધાધિયા સંવિદા

દેવેભ્યશ્ચ તનૂષુ સમ્પ્રતિનયન્ આત્મેઽસ્વભાવં સર્વદા ॥

॥૨૫॥

॥ તૃતીયા દેવતા (૩) ઇળોઽગ્નિઃ ॥

॥ તૃતીયો મન્ત્રઃ ॥૩॥

॥ આજુહ્વાન ઈડ્યો વન્દ્યશ્ચાયાહ્યગ્ને વસુભિઃ સજોષાઃ ।

ત્વં દેવાનામસિ યહ્વ હોતા સ એનાન્યક્ષીષિતો યજીયાન્ ॥

॥૩॥

૨૬

॥ આહૂતો વચસા સહૈવ મનસા વન્દ્યઃ સ્તાયે ડ્યશ્ચ સન્

સોઽગ્નિભિર્વસુભિઃ સમં સુમિલિતો યો યાતિ ચિન્મૂર્તિભિઃ ।

આયાતિ સ્વપરેઽધ્વરે દ્વિવિધકં હોતા ચ યહ્વઃ સ્વતઃ

દેવાન્ સંયજતે વચઃ સમીરિતઃ સોઽસ્માકિ રક્ષાર્થં વિચારયન્

॥ ચતુર્થી દેવતા (૪) બર્હિરગ્નિઃ ॥

॥ ચતુર્થો મન્ત્રઃ ॥

૨૭

॥ પ્રાચીનં બર્હિઃ પ્રદિશા પૃથિવ્યા વસ્તોરસ્યા વૃજ્યતે અગ્રે અહ્નામ્

વ્યુ પ્રથતે વિતરં વરીયો દેવેભ્યો અદિતયે સ્યોનમ્ ॥૪॥

(૨૮) " પ્રાચીનં હિ વિપૂર્વદિક્ પ્રતિષ્ઠિતં વેદ્યાં પૃથિવ્યાં સ્થિતં
પ્રસ્તીર્ણં પ્રવિબર્હિરાસ્તરણકં વાહ્નાં પરાગ્રવૃત્તિકમ્ ।
અન્હામગ્રત પ્રાતરાસ્તૃતમિદં સ્વાચ્છાદનં સ્તૂયતે
તત્ર તસ્યાગ્નેર્હિ સદનાય સુખદં યસ્યા સદા દીયતે ॥ ૨૮ ॥

(૨૯) " વેદ્યાં વિપ્રથતેઽત્ર વિસ્તૃતતરં શ્રેષ્ઠં વરિષ્ઠં પરં
બર્હિસ્તત્ર હિતં સદા સુખકરં સદ્યોગનિદ્રાકરમ્ ।
દેવેભ્યોઽભિમુખેભ્ય આતતમિદં સેન્દ્રેભ્યરાવાહૃતં
તન્મન્ત્રેઽદિતયે ચ તત્ પુનરસે ~~[illegible]~~સ્યાત્ સર્વસૌખ્યાસ્પદમ્ ।
॥ ૨૯ ॥

॥ પઞ્ચમી દેવતા (૫) દેવીર્દ્વારોઽગ્નિઃ ।
॥ પઞ્ચમો મન્ત્રઃ ॥ ૫ ॥

" વ્યચસ્વતીરુર્વિયા વિશ્રયન્તાં પતિભ્યો ન જનયઃ શુમ્ભમાનાઃ ।
દેવીર્દ્વારો બૃહતીર્વિશ્વમિન્વા દેવેભ્યો ભવત સુપ્રાયણાઃ ॥ ૫ ॥

(૩૦)
" વ્યાપ્તેર્વ્યાપકશક્તિતો બહુતતાસ્તાઃ સંશ્રયન્તાં તથા
પત્ન્યઃ સ્વાઃ સ્વપરાન્ સદા સુખકૃતે પ્રેમ્ણા પતિં શ્રીયથા ॥
દેવ્યો દ્વારમુખા ઋ વૈ યદ્ ગ્રુતિમુખાઃ સિદ્ધા બૃહત્યઃ પ્રિયાઃ ~~[illegible]~~
દેવેભ્યો ભવતા~~[illegible]~~ મિનધિ ત્રાણયના દ્વારદેવતાઃ પ્રાયણાઃ ।
॥ ૩૦ ॥

અથ શ્રી દેવ વપુ(દ્દ) ઉપાસન ક્રમઃ ।

પ્રબ્રો(દ્વ) મન્ત્રઃ ।

" આ સુષ્વયન્તી યજતે ઉપાકે ઉષાસાનક્તા સદતાં નિયોનૌ ।
દિવ્યે યોષણે બૃહતી સુરુક્મે અધિશ્રિયં શુક્રપિશં દધાનૌ
પાદ ॥"

૩૧
આયન્ત્યૌ સ્વસૃદિવિ પ્રતિદિનં યજ્ઞસ્ય રૂપે ઇમે
સોષાનક્તે નિદ્રાન્વિતે પ્રમત્ત=સ્તનો રસૈઃ કામકે ।
સ્વોપક્રાન્તરાતી ધિવિ પ્રચરતઃ સમ્પ્રાવ સન્તોષકે
સ્વે ભક્તે=ન્દ્રિયાણ્યત્ર વેદિસદને સ્વાસ્યેદતાં તે સદા ॥ ૩૨

૩૨
ઓમાને
દિવ્યે સ્વાત્માનિ યોષિતાવિવ દ્યુતે સંવિદ્ક્રિયા શક્તિકે
તે શ્રી મૈત્રા વરુણે પ્રકાશતમસે દ્વૈતે વિરમત્કે ।
તે ભક્તે ક્ષિતિતો બૃહત્સનુરુહે રૂપે દધાનં નિજં
તત્ત્વાર્થૈનય શુક્રરૂપ્ય વિદ્દે યોગેન સંસાદતાત્ ॥ ૩૨૪

॥ ઇતિ પ્રથમા કલા સમાપ્તા ॥ (૧)

॥ અથ દ્વિતીય કલા ॥

॥ સપ્તમી દેવતા (૭) દૈવ્યાહોતારાવગ્નિઃ॥

॥ સપ્તમો (૭) મન્ત્રઃ॥

॥ દૈવ્યાહોતારા પ્રથમા સુવાચા મિમાના યજ્ઞં મનુષો યજધ્યૈ॥
પ્રચોદયન્તા વિદથેષુ કારૂ પ્રાચીનં જ્યોતિઃ પ્રદિશા દિશન્તા ॥૭॥

(૩૩)
॥ દૈવ્યૌ હોતારૌ પ્રથમૌ સમસ્ત જાતાં પૂર્વૌ સુવાચૌ યૌ
હોતારૌ મિમાનસ્ય કર્મ વપુષૌ જ્યોતિસ્વરૂપોત્તરૌ॥
તૌ સ્વાહિ સ્થિત સંહૃતીરિત કૃતે યજ્ઞસ્ય નિર્માપકૌ
તાવગ્નીન્દ્ર વિધાયકૌ પ્રથમતો યજ્ઞં મિમાનૌ સ્મરૌ॥ ૨॥

(૩૪)
યજ્ઞેષુ પ્રકૃતેષુ સર્વપુરુષાન્ સમ્પ્રેરયન્તૌ નિજાન્
યત્કૂર્ન કાર્મિકતો નરાન્ સ્તાનુ મૃતો વાક્ પ્રાણ હૃત્સંહિતાન્॥
પ્રાચીનં વહ્નિ રત્ન દિક્ પ્રતિ દિશં જ્યોતિ દિશન્તૌ નિજં
યજ્ઞાર્થં મનુજસ્ય દૈવત દ્વયં સંસ્મરયન્તૌ પરમ્ ॥ ૨॥

॥ અષ્ટમી દેવતા (૮) તિસ્રો દેવીરગ્નિઃ॥

॥ અષ્ટમો (૮) મન્ત્રઃ॥

॥ આ નો યજ્ઞં ભારતી તૂયમેત્વિળા મનુષ્વદિહ ચેતયન્તી॥
તિસ્રો દેવીર્બર્હિરેદં સ્યોનં સરસ્વતીઃ સ્વપસઃ સદન્તુ॥૮॥

૩૫ ॥ ઈળા[1]-ભારતી[2] ॥

॥ ભવ્યેઽસ્મિન્ ભુવનત્રયેઽન્તરહિતા સ્યાદ્ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ પદે
તિસ્ત્રો દેવ્ય ઇડાગ્નિધિપ્તિતનવો વાગ્દેવતાભૂતયઃ ।
અત્રેળા પ્રથમાઽવધા ભુવિહિતા ભૌમાગ્નિસત્ત્વાન્વિતા
સૈન્દ્રી સા પ્રથિતાઽન્તરિક્ષસદને વાગ્ વૈદ્યુતી ભારતી ॥ ૩૪

૩૬ ૨ ॥ સરસ્વતી ॥ ૨

॥ દિવ્યોઽનન્તઃ સહસા તપન્ સમુદિતઃ સૂર્યઃ સરસ્વાન્ સૌ
તદ્યોગેન સરસ્વતી ~~સ્વાવતી~~ સ્વરરસાદ્ દિવ્યાગ્નિસત્ત્વોત્તમાત્
તિસ્ત્રો દેવ્ય ઇતીરિતા ~~સ્તુતા~~ વાક્પ્રકૃતયો વાગ્જ્યોતિષાંશા [ન્તયઃ] -
તા આયાન્તુ સુદિવ્ય દેવયજને તિષ્ઠન્તુ બ્રિદ્વૃત્તયઃ ॥ ૪૮

૩૭
॥ સંસિદ્ધાઃ પ્રતિભાનવાસ્યરસના તા ગ્નિસત્ત્વોન્મુખાઃ
પ્રજ્ઞાનપ્રાતિભચેતનાસુનિરતાઃ વૈશ્વાનરેઽન્તર્મુખાઃ ।
પૂર્ણે બ્રહ્મણિ સંહિતાશ્ચ પરમાનન્દે સંપરોક્ષાઃ શ્રુતાઃ
સ્વસ્થાદ્ બ્રહ્મપરાગ્નિ દિવ્યતનવો નત્વોકસત્ત્વાશ્રિતાઃ ॥

૩૮ તાઃ સર્વા ઇહ સંસ્તુતા ઋષ્યાનુજાન સ્વયો દધ્યન્ત્યોઽમિતા
યસ્માત્ સ્યાપ્તિયું ચ કર્મકરણાત્ સર્વાદનુ સિદ્ધ્યોતિ ભાવ
તિસ્ત્રો નામ ઇતિ સ્તુતા પ્રકૃતયસ્તા જ્યોતિરગ્રાશ્રુતા
વાચસ્તાદ્ હિ સંસ્થિતોઽગ્નિરવદત્ પ્રાણૈઃ સમસ્તૈઃ શ્રુતાઃ
॥ ૩૮ ॥

॥ નવમી દેવતા (૯) ત્વષ્ટાઽગ્નિઃ ॥

॥ નવમો (૯) મન્ત્રઃ ॥

॥ય ઇમે દ્યાવાપૃથિવી જનિત્રી રૂપૈરપિંશદ્ ભુવનાનિ વિશ્વા ॥
તમદ્ય હોતરિષિતો યજીયાન્ દેવં ત્વષ્ટારમિહ યક્ષિ વિદ્વાન્ ॥

॥૯॥

૩૯ ॥ યો દ્યાવાપૃથિવી ઇમે તનુભૂતાં દિએઽનન્યૌ ભૂણાતિ ॥
ય ત્વષ્ટાઽગ્નિરસૌ સમસ્તભુવનાન્યાવિશ્વકારાદિતઃ ॥
રૂપૈ રત્નતદનૂચિતૈઃ સદ્ગુણૈઃ સદ્રૂપયન્તં ત્વિષા
ત્વષ્ટારં યજ હોતરગ્નિમતં વિદ્વાન્ સ્વયં પ્રેરિતો ભાવઃ ૭ ॥

॥ દશમી દેવતા (૧૦) વનસ્પતિરગ્નિઃ ॥

દશમો (૧૦) મન્ત્રઃ ॥

ઉપાવસૃજ ત્મન્યા સમઞ્જન્ દેવાનાં પાથ ઋતુથા હવીંષિ ॥
વનસ્પતિઃ શમિતા દેવો અગ્નિઃ સ્વદન્તુ હવ્યં મધુના ઘૃતેન ॥

॥૧૦॥

૪૦

॥ દેવોઽગ્નિઃ સ વનસ્પતિઃ શ્રુતિનુતઃ શમિતોરસાનાં પતિઃ
સ્વાત્માનં સ્વયમાત્મનાઽઽત્મનસા સન્ધાવયન્ સ્વાર્પિતઃ ॥
તસ્મૈ સર્વહવીંષિ સન્નતમતા સન્મન્ત્રવાચાઽઽશિષા
સોઽગ્નિઃ સર્વહવિઃ સમર્પિતમિદં પ્રેમ્ણાસ્વદન્તુ સ્વયમ્ ૮ ॥

(એકાદશી દેવતા (૨૧) સ્વાહાકૃતીરગ્નિઃ ।

(એકાદશી (૧૧) ઋક્ ।

૨

॥ સદ્યો જાતો વ્યમિમીત યજ્ઞમગ્નિર્દેવાનામભવત્ પુરોગાઃ ।
અસ્ય હોતુઃ પ્રદિશ્યૃતસ્ય વાચિ સ્વાહાકૃતં હવિરદન્તુ દેવાઃ ॥

૨ ઇતિ (૨૧)

૪૧
॥ સદ્યઃ સોઽગ્નિરિહ પ્રજાત ઉદિતઃ સઞ્જાયમાનઃ સ્વયં
સ્વં યજ્ઞં સ્તુત્ય નિમાય દૃષ્ટિતઃ(?) સ તુ યોગાન્વયસ્ય(?)
દિશાનાં મહતાં સ્થિતિકૃતં સ્વાદુ યજ્ઞેયો(?) ઇન્દ્રિયઃ
દેવાનામભવત્ પુરઃ પ્રગતિતઃ સેનાપતિઃ સોઽગ્નિરયં ॥ ૯ ॥

૨

૪૨
॥ હોતુસ્ત્વસ્ય ઋતસ્ય સત્ય મહસો દિવ્યસ્ય યજ્ઞાત્મનઃ
યત્ તૃતીયેઽપિ ચ વાચિ ચાગ્નિવદને મન્ત્રેણ ચ સ્વાત્મનઃ ।
પ્રાપ્યાં ચ પ્રદિશિ પ્રકૃષ્ટ દિશિ વૈ સ્વાહાકૃતં સદ્ધવિઃ
પ્રત્યક્ષાહવનીયકે પ્રતિહુતં દેવાઃ સ્વદન્તુ સ્વયમ્ ॥ ૧૦ ॥

૪૩ (સદ્યો જાતો૦ ૨

સદ્યો જાત ઇહાત્મસંસ્થિતિકૃતં ~~સ્વ~~ પ્રાણા~~ત્મ~~સંરક્ષણે
સ્તવ્યં પાતુમિદં યઃ સ્વજનનીં નિત્યાદુપાસ્તે સુતઃ ॥
તદ્વત્ પ્રાણભૃતઃ સતેતનુમતઃ સર્વોઽગ્નિહોત્રં નિજં
સ્વં યજ્ઞં સમુપાસતેઽગ્નિમમૃતં વૈશ્વાનરં સ્વાત્મજમ્ ॥ ૧૧ ॥

૨

~~૪૪~~ અત્રેદં મન્ત્રાઃ ।।

~~"યસ્તે સ્તનઃ શશયો યો મયોભૂર્~~ યેન વિશ્વા પુષ્યસિ વાર્યાણિ ।

(૪૪) નાનેશ્વ ધનતોઽપિ પૂર્વં વિહિતૈર્ વેદ વિધાનાન્તરૈઃ ।

તન્મન્ત્રેણ સમં ધૃતેન મધુના રસકેન પાયસમેલના

વાક્ સત્તાભ્યુદયાય વાચિ સુદૃઢં જિહ્વાસુ સલ્લેખનાત્ ।। ૧૨

૨

"યસ્તે સ્તનઃ શશયો યો મયોભૂર્ યેન વિશ્વા પુષ્યસિ વાર્યાણિ ।

યો રત્નધા વસુવિદ્ યઃ સુદત્રઃ સરસ્વતિ તમિહ ધાતવે કઃ ।

દીર્ઘતમાઃ । ઋક્. મં. ૧।૧૬૪।૪૯)

૨

(૪૫)

યસ્તે દેવિ સરસ્વતિ વાચિ હિતો દિવ્યસ્તનઃ સન્ધૃતઃ

યચ્છબ્દેન રસેન સર્વસુખકરઃ ~~...~~ સર્વસ્વરસ્યાધૃતઃ ।

યેનેમાનિ ચ પુષ્યસીહ સકલાન્યન્તર્હિતેનાત્મના

વત્સાય પ્રતિભાયનાય મમ તે તં સન્દધાસ્યર્ચના ।। ૧૩ ।।

૨ (પ્રાણાગ્નિહોત્રમ્)

"યથેહ ક્ષુધિતા બાલા માતરં પર્યુપાસતે"

એવં સર્વાણિ ભૂતાનિ અગ્નિહોત્રમુપાસતે ।(છાં. ઉ.   )

૨

ઇહ સઞ્જાતાઃ ક્ષુધિતાઃ સન્તનુભૂતો બાલા નિજં માતરં

સ્વાસ્તં સમુપાસતે સુ મનસા પ્રાણાન્ સઞ્જીવને ।

તદ્વત્ પ્રાણભૃતો જના અપિ સમે પ્રાણાગ્નિહોત્રં પરં

સમ્યગ્ ભાવસમુપાસતે સમહુધા સત્ત્વા વયન્તોઽવનૌ ।। ૧૪ ।।

સદ્યોજાતસ્યેવ ૪૭

સાગ્નિનોઽપિ પ્રાણાગ્નિહોત્રમ્ સમાનમ્ ॥

(૪૭)

“સદ્યોજાત ઇવ સ્વસંવિદુદિતો યજ્ઞં નિગિતે યથા

સદ્યોગેન સમન્ત્રકોઽત્ર યજતે પ્રાણાગ્નિહોત્રં તથા ।

પ્રાણાપાનમુખૈઃ સમેધિ વિબુધૈર્વાગાગ્નિમિદ્દેવતાઃ ~~સમ્યક્~~ ॥

પ્રાણૈસ્તત્સમદન્નુદિનં ~~~~ મકૃતં તૃપ્યન્તુ ઇજ્યાન્વિતાઃ ॥૪૭॥

—

“વિદુષસ્તે પ્રાણાગ્નિહોત્રમ્ ॥ (તપોઽગ્નિઃ)

“તસ્યૈવં વિદુષો યજ્ઞસ્યાત્મા યજમાનઃ શ્રદ્ધા પત્ની૦-

દક્ષિણા વાગ્ઘોતા પ્રાણ ઉદ્ગાતા ચક્ષુરધ્વર્યુ મનો બ્રહ્મા શ્રોત્રમગ્નીદ્

યાવદ્ધ્રિયતે સા દીક્ષા, યદશ્નાતિ તદ્ધવિ યત્પિબતિ

તદસ્ય સોમપાનમ્૦ ઇત્યાદિ- (ના.ઉ. અન્તિમોઽનુવાકઃ)

—

(૪૮) આત્માઽયં યજમાન આવહિતવાન્ યજ્ઞસ્ય પૂર્ણો મતઃ

પત્યે સ્વાત્મસમર્પણેન ભવતી શ્રદ્ધૈવ પત્ની હિતા ॥

વિદ્વદ્યજ્ઞમુખેઽન્તરાત્મનિ વૃતૈર્વાગાદિભિઃ પઞ્ચભિઃ

ઋત્વિગ્ભિઃ સહ સંસ્કૃતઃ પરતમો યજ્ઞઃ સ સંવિત્કૃતઃ ॥

॥૪૮॥

—

॥ તપોऽગ્નિર્દીપ્તઃ શમયિતા ॥

(૪૯) વિદ્યયશ્શકૃતે "તપોऽગ્નિ" વદને યઋષ્યદાવિર્હૂયતે
વિજ્ઞાનાદિકૃતે સમગ્રયજને સ્વાત્મા સ્વયં સ્તૂયતે ॥
વિદ્વાન્ સોऽત્ર યદાત્રિ તદ્ધવિરિદં સચ્છ્રદ્ધયાऽન્તર્હુતં
યચ્ચ યત્ સંપિબતિ સ્વયં રસનયા તત્ સોમપાનં શ્રુતમ્ ॥
॥૧૭॥

વૈદિકો

॥ ધીયોગાશ્રય હર્ષ ॥

" યસ્માદૃતે ન સિધ્યતિ યજ્ઞો વિપશ્ચિતશ્ચન ॥
સ ધીનાં યોગમિન્વતિ ॥ ઋ.મં.૧। ( )

(૫૦) " યસ્માદેવ ઋતે પરાક્રમુખાત્ સદ્બુદ્ધિવાચસ્પતેઃ
યજ્ઞો નૈવ સુસિધ્યતીહ વિદુષાં જ્ઞાનાર્યભાવાત્ કૃતેઃ ।
યજ્ઞાત્માપરમઃ સપૂર્ણપુરુષો ધીનાં સુયોગાત્ સ્વયં
સપ્રાદુર્ભવતિ પ્રસાદરસતઃ તસ્યાનુભાવાન્વયાત્ ॥૧૮॥

॥ સર્વહુદ્યજ્ઞઃ ॥

ય ઇમા વિશ્વા ભુવનાનિ જુહ્વદ્ ઋષિર્હોતા ન્યસીદત્ પિતા નઃ ।
સ આશિષા દ્રવિણમિચ્છમાનઃ પ્રથમચ્છદવરાઁ આ વિવેશ ॥

(વિશ્વકર્મા ભૌવનઃ । ઋ.મં.૧૦। ૮૧)

(૫૧)

"બ્રહ્મણા યજ્ઞાનિ વિશ્વભુના ન્યાસેનાન્યેનાન્તરે

પ્રસ્થાનેન જુહોતિ સર્વ કરણાન્યન્તઃ પરાત્માન્તરે"

સ્વાત્માનંચ તપોઽગ્નિ દિવ્યવદને સદ્યો જુહાવાન્તરઃ

તત્સ્વાહાકૃતમેવ વાચિ સકલં વાગગ્નિતેજોમુખૈઃ ॥૨૧॥

(આપ્રોજુ વક્રોન સાનિદ્ઃ)

તદ્વદેવ રામસ્ય જાનક્યાશ્ચાપિ સર્વહુતયજ્ઞઃ સમાપ્તઃ ॥

(૫૨) "રામઃ સોઽત્ર સમગ્રદેવયજને સજ્જાનકીયઃ સ્વયં

સદ્યઃ સર્વહુતં સ્વયજ્ઞમકરોત્તં યોગાત્ પરાત્માન્વયમ્ ॥

તત્સ્વાહાકૃતિસ્તરાગ્નિરેવ મહસા પ્રાદુર્બભૂવાત્મના

સદ્યોગાદ્ભવતીર્થા આત્મનિત્યિતે સ્તોષિ પાવાન્તવઃ ॥૨૦॥

૫૩

૫૪

(સ્વાહાકૃતી — ૨ ઋચિ:) (૧૧) ~~ઓંકારેણ વાદ્યપુરવે~~

૯૧ " તસ્વાહાકૃતમાત્મનીહ તપસ્ય ~~સમાપ્તિ તેજો પુરવે~~ સેન્દ્રાગ્નિ મિત્રાદ્યુપરવે

સર્વં તત્ સમદાન્તિ તે મિવિબદઃ સેન્દ્રાગ્નિ દેવાઃ સમે ॥

મિત્રા વાક્પ્રભુરવો ક્રિયા મિપતયઃ સર્વે સહાત્મહિતાઃ

વાગ્દેવીહ સહાગ્નિનાડત્ર ભવતી સોમેન સન્તૃપ્યાત્મપરશ ॥

૨.

મૃદુલ:

૯૨ ॥ સિદ્ધઃ સર્વહુતઃ સ્વયં પ્રાજ્ઞો ~~[illegible]~~ ગોઽહં મન્ત્રવાગ્દર્શનાત્
સ્વાદુ હૈવ સમિદ્ધપાવકહૃદિ ભૂત્વાન સ્વપ્રાગ્નિ સાક્ષરણાત્ ।
આગ્નેયો મુનિ જ્ઞાનદગ્ધ ઉદિતો ગાર્હપત્યનિભાસ્વરતઃ
“રામો” ઇયં નિરયાત પૂર્ણરસતાશ્ચિદ્ દગ્ધ પૂર્ણારણૌ ॥ ૩૦ ॥

—

(૯૩) “રામો” વિપ્રા મહાત્મ પૂર્ણગુણ ભૂતઃ સદ્જ્ઞાનદગ્ધાત્મકઃ
બ્રહ્માત્માક્ષર મન્ત્ર દર્શન પુરસ્વાદ્ બ્રહ્માત્મસાક્ષાત્કૃતેઃ ।
બ્રહ્મક્ષત્ર બ્રાહ્મણેન વિશ્વ વિજયાત્ પૂર્ણો તમૌચ્છિન્મુરૈવઃ
બ્રહ્મા~~[illegible]~~ત્મા ~~[illegible]~~ઽગ્નિ પરાક્ષરાત્સમુદ્ગતાદ્
“ઇન્દ્રસ્ય પુત્રઃ સરવા ॥ ૩૧ ॥

॥ અયં પદ્યમો — વેદમન્ત્રાર્થઃ ॥

૯૪ “વેદાનાં પર મન્ત્ર વર્ણ વચને તત્ત્રયાર્થૈર્જિતં
પ્રસ્થાદપરો શતાશ્વ પરૈતો દક્રુમ્સત્યોગાર્જિતમ્ ॥
પ્રત્યેયં હૃદિ સૌમ્ય સત્વ મનના સત્સાગરસ્યોદિતં
પિત્રં તદ્વત્ સ્મિગ્ધિ “દેવરાત રચિતં શાર્દૂલવિક્રીડિતમ્ ॥ ૩૨ ॥

॥ અન્તિમઃ ઉપસંહારશ્લોકઃ ॥ તત્વ

જ્ઞાનસ્યસ્થાન શાન્તિ શક્તિ યોગ સંશ્રિતં, જ્ઞાત્યેત્નાગ્નિરત્ન વાક્ સુશંસિ
દૈવ તેન્દ્રસ્યાગ્નિ વાક્ સુમન્ત્રતઃ સુકાશિતં
દૈવરાત વાક્ છિદગ્નિ તેજસા પ્રકાશિતમ્ ॥

—

चतुर्थी कला (४)

इति हरस्य पुराणतत्त्वान्वयविमर्शः ॥

इति हरिपुराणस्यां वेदस्यानुपबृंहणे येवा ॥

२

(१७) "वेदार्थोपबृंहणतत्परत्वात् पौराणिकादुपकारात्
वेदार्थानुपबृंहयेदिति मतं स्यात् [illegible] कल्पोऽपि तस्य
आख्यानैरुपवर्णितं समुचितं प्राचीनपौराणिकं
"रामस्यापि च भार्गवस्य" सकलं तत्त्वं परं वैदिकं [illegible]
"व्यासेन विलिखितं परशुरामपुराणं जायते।
(गोपनस्यतेऽ)

१८ "व्यासेनापि च भारतादिक [illegible] प्रसिद्ध-पार्थिवस्य तु:
तद्रामस्य तु नैव तद्विरचितं प्रायेण न श्रूयते ॥
ऋषिरामायणनामकाम्ये मुनिना [illegible] प्राचीनं
[illegible] पुरामास्तिकार्यितं तज्ज्ञानदृष्ट्या स्यवैव ॥

२ ॥१४

१९ "सत्यं वैतदिदं तथाऽपि मुनिभिः स्यात् तन्त्रान्तरे स्मृतं
रामस्याख्यानकं [illegible] स्यात् [illegible] कारण
[illegible] येन [illegible] रदपि वा [illegible]
[illegible] तेन सदर्थतः समुदितो [illegible] ॥ १५

२

૨

આર્ષ જગદ્ગુરુસ્ય રામસ્ય જનન કાલઃ ॥

૪ "પૂર્વે સર્ગાનુસ્વે પરે કૃતયુગે પ્રારમ્ભકે હાયને
વૈશાખે ચ સિતે મિતે મુનિમતે તસ્યાં તૃતીયાતિથૌ ॥
લોકેઽસ્મિન્ પરમાદિ રામ જનનં તસ્યાક્ષયં ગણ્યતે
ઽક્ષયાઽત્ર તમુપ સ્યાત્તિથિરિયં સર્વૈશ્ચ સમ્માન્યતે ॥
॥૪॥

૫ "તદ્રામસ્ય તુ તદ્દિનેઽત્ર જનનાત્ સર્વત્ર જન્મોત્સવઃ
સોઽસ્યાપિ પ્રતિહાયનં સ્મરણતઃ સર્વૈરનુષ્ઠીયતે ॥
અક્ષય્યા સકલૈર્ગુણૈઃ સમુદિતા સિદ્ધા તૃતીયા તિથિ
સર્વૈસ્વૈઃ સુમુહૂર્તકૈશ્ચ વિદિતા સર્વાર્થસિદ્ધિપ્રદા ॥ ૫॥

૬ "શ્રીવિષ્ણુર્ભગવાન્ રમાપતિરસૌ વૈકુણ્ઠવાસી ભવાન્
વિશ્વસ્યાપિ ચ રક્ષણે પ્રભવતિ પ્રજ્ઞાનભાક્ સત્ત્વવાન્ ॥
આનન્દેન સમાધિના વિરમતે સર્વજ્ઞ એવાત્મવાન્.
સર્વાધ્યક્ષ સદૈક સત્ત્વમહસા સમ્રાજતે સત્ત્વવાનયં ॥

૭ "બ્રહ્માણ્ડેઽસ્મિંશ્ચ ભૂતલેઽપિ ચ તથા પિણ્ડેષુ સર્વાન્તરેષ્વયં
તત્ત્વાનન્દરસં સદાઽનુભવિતું સર્વાનુભાવાત્ સ્વયમ્ ॥
યોઽન્યો વિષ્ણુપદાત્ પરા ભગવતી ગઙ્ગેવ સદ્વૃત્તિભાક્
સોઽયં ... સમભાવતઃ સમભાવાન્ સોઽપાવતીર્ણઃ પ્રભુઃ ॥
॥૭॥

નિબોધો દશાવતાર પ્રાદુર્ભાવઃ ॥

૮ " દ્વિધાત્મા દશધા ખ્યાતો પ્રભુશ્ચિતઃ પ્રાદુર્ભૂવાદિતઃ
મત્સ્યાદ્યૈઃ સગુણાકારૂપ કલિતૈઃ પ્રાણાત્મનાઽનૂદિતઃ ॥
ગુહ્યાત્માઽત્ર ચિદાત્મકઃ સમુદભાત્ સૈકાદશાત્મા સ્વયં
ભાવિત્વા દશાભિઃ સમાભિરયં પ્રાહુઃ સ્વરૂપાન્વયમ્ ॥ ૮

॥ મત્સ્યાદીનામવતારાણાં નિર્દેશઃ ॥

૯ " મત્સ્યાત્મા પ્રથમોઽવતાર ઉદિતો વેદોદ્ધૃતેર્હેતુકઃ
કૂર્મઃ સ્યાદપરો દ્વિતીય ઉદિતઃ ભૂમેઃ સદાધારકઃ ॥
તાર્તીયઃ સ વરાહ ઇત્યભિહિતઃ દન્તેન ભૂધારકઃ ॥૯
વેદૈસ્તૈ [struck] ર્વિદિતાસ્ત્રયોઽપિ પશવઃ

॥ નરસિંહઃ (વામનશ્ચ) પશુ-નર દેવૈક શરીરધારીણ)

૧૦ " શરીરપ્રાણવરો હિરણ્યકશિપુઃ સદ્ગૈકાન્તિ ચો[struck]ઃ દુર્મઃ
ભાતિ નૈવ બભૂવ સોઽપ્રતિબલઃ સર્વૈરસાધારણઃ ॥
સંસિદ્ધઃ પશુ દેવ માનવ તનુઃ શ્રીનારસિંહઃ પ્રભુઃ
તદ્દ્વિષ્યપહારકૃત્ સ ભગવાન્ નારાયણઃ શ્રીપતિઃ ॥ ૧૦ ॥

(વામનઃ બટુઃ બલિરાજ બલહારકઃ)

૧૧ બ્રહ્માત્મા પુનર્વામનો બટુરયં સન્ બ્રહ્મચારી ભવાન્
વેદૈઃ સિદ્ધ ... ત્રિભુવને ત્રિવિક્રમ ઇતિ ખ્યાતઃ પરાત્માઽવ્યયમ્
સાગ્રજ્યં બલિભૂપતિં નિજપદૈ શક્રાય ચિચ્છેદતઃ
યજ્ઞેશ મહતેશ્ચ દાન કરણે ભૂયઃ પ્રસિદ્ધિં ગતો ય ॥૧૧॥

૪

~~#~~ રામસ્ય જામદગ્ન્યસ્ય જન્માનિ વૈશિષ્ટ્યમ્ ।

લોકતઃ વૈલક્ષણ્ય વૈચિત્ર્યં ચ ~~વ~~ વસ્તુ નિર્દિષ્ટમ્ ॥

૧૨ " અહો ભાર્ગવરામ એવ પરમઃ ભક્તોઽવતારો હરેઃ

બ્રહ્મોપાસનુ ભવેત્તો મુનિ વિધાનુ વિદ્યાગુરુ સત્પરઃ ।

યોઽયં ક્ષત્રિયઘ્નિ ચિદેક સત્ત્વવદનો વાકૃષ્ણક્ષત્રવીર્યં જિતઃ

ચ ક્ષાત્રબ્રાહ્મણયો નિયોઽન્વય મુરવઃ રામઃ સ્વવીર્યો જિતઃ ।

॥ ૧૨ ॥

૧

૧૩ " રાજા ~~...~~ ન્યો મુનિ ~~કૌશિકઃ~~ યોગતઃ સમુદ્ગાદિજો રાધિઃ કૌશિકઃ

૨ રાજન્યાન્વય વૃદ્ધયે મુનતમા રાજ્યપ્રજારક્ષણેઃ ॥

૧૨ પ્રાપ્તું પુત્ર નિજાત્મનઃ સમુદયે તત્પુત્ર કામેષ્ટયે

~~પ્રાપ્ય ...~~ પ્રત્યર્પં પ્રતિ સમર્પિતં હવિર્ દેવો જાહ્નં તથા શ્રાત્રિયકઃ ૧૪ ॥

~~૧૪~~ ૨ ~~સ~~ ત્ત્રેણ્યાં પાયં ત જનિત્વ સ હર્ષં પુત્રં સનિર્વત્ન ~~...~~ મિયા

૪ દ્વાભ્યાં ~~...~~ અરૂદ્ધેન સ્ત નનસા યક્રે તપઃ સ્વાદ્યયાક ૧૬ ॥

૧૧૪ તાસ્મન્નસ સ્વયં નિદ્ર એવ હે ભગવાન્ એષ રામયોઃ સુતઃ ।

૨ રાજાર્ષિ ભુવને રસજ મહત્ય રાજન્યવીર્યો જિતઃ ॥

*૨

૨૫ તનસ્ત્રૈરથિ સામ્રાતે ચક્રે હૃદ્વી રાજર્ષિર્ગાધિના
બ્રાહ્મણ્યં હિ નિરેખતાત્ પ્રથમતો યશ્ચૈવ તત્સ્વીકૃતમ્
" વિશ્વામિત્ર " નામભિર્નૂવ ભવતો રાજર્ષિતો ગાધિનઃ
વૃત્તં તડ્ડામદગ્ન્યતયે ડયિતતઃ સ્વાત્રં હિ વિખ્યાંચકૃઃ ૫૨૫॥

૨

૨૬ તતશ્ચાડડામદાગ્નિતઃ પ્રાદુર્ભૂતો બ્રહ્મર્ષિતો યોગતઃ
" બ્રાહ્મણઃ સોઽભ્યુદિયાય દિવ્યમહસા રાજન્યવીર્યોદ્ભવઃ
તસ્માદ્ધેવ ભજતુ સ્તુવર્યૌ દ્વૌ તૌ સત્ત્વાર્યો સ્વયં
વિશ્વામિત્ર નામ સ્તપેવ જામદગ્નિશ્ચ સ્વવીર્યનિશ્ચયાત્
જામદગ્ન્યરામસ્ય ... ૫૨૬ " નૈરિક્ષ્ય—

૨૭ " સ્તુ મોઽસૌ ભુવિ જામદગ્ન્ય ઉદિતો બ્રહ્મર્ષિ રેવાદિતઃ
રાજન્યોર્જિત વીર્યવાન્ મહસા સન્સોમસ્યાભ્યર્જિતમ્
વિજ્ઞાનેન હૃદાભૂત તપસા સ્વાત્મ્યાદૃક્ સન્દૃશા
વૈશિષ્ટ્યં સકલાવતારગુણતો રામસ્ય તસ્યૈવ હિ તન્મ
૨૭૫

૨

૨૮ વિશ્વામિત્ર ક્રાંતિ પ્રોણામહસા સન્સોમયાગસ્ત્વયં
સિદ્ધો રામ ઇવૈવ દિવ્ય તપસા ભૂયસ્ત્વ યોગાન્વયાત્
રામઃ સોઽપિ નિજપ્રભાવ ગુણતઃ સર્વાન્તયત્નાદૃશ
વિશ્વામિત્ર ઇવૈવ સર્વગુણતઃ ભૂયઃ પ્રસિદ્ધિં ગતો ૫૨૮

૨

जामदग्न्यमतस्य आचारत्वं सुवीर्यकृतस्य

१९ ॥ हैहयराज करेण दुष्कृतिना पापाद् दुरात्मना
ब्रह्मर्षे जमदग्निमौलिकशिरश्छिन्नं दुरात्मनेति च
इत्था क्षत्रियदुष्टप्रकृतिकं तद् ब्रह्मविद्वेषणं
रामः क्षत्रियवंशनाशकरणे चक्रे प्रतिज्ञां दृढाम् ॥१९॥

॥ तत्रापि तदपवादात्मकानि त्रीणि प्रतिज्ञावचनानि ॥

२० बालानामिह हिंसनं न तु मतं स्त्रीणां सतीनां तथा
राजन्यस्य च वेदयज्ञकृतिभिः सद्धर्मनिष्ठस्य वै ॥
तेषां न क्रियते वधः सुकृतिना रामेण धर्मात्मना
तस्येदं हृदि निश्चयेन विधृतं सत्यं सदोदात्तव्रतम् २०

तत्रायं अन्तिमो निर्णयः

२१ ॥ यो वै क्षात्रबलेन गर्वगुरुतामासाद्य दुष्टोद्धरः
युद्धायाशु समं सम्मुखं प्रतिगतो यत्रापि कुत्रापि सः ॥
युद्धे क्षत्रियदुर्मदप्रकृतिकं हन्तुं हितं क्षत्रियं
रामः स्वात्मबलान्निहन्ति पुनर्नो जीवति प्रत्युत्सुकः
॥ २१ ॥

ॐ

॥ रामेण वध्यति आपत्कालनकाले

२२- ॥ रामो ऽपि अगमिष्यति निजं गेहं प्रतीक्षिसुते:
कौसल्या काम्यन्त स्वाद्य दशरथो रक्षार्थं लालयन्ते:।
एवं वास्मी तरवेणेव पुरमो वस्त्रै: कटेकुर्णी:
स्वापिनं पुत्र निद्रासमादन्दपति: स्वरक्षत्रियो निर्बलः।
॥२२॥

२३ सावित्रीं स्वयमास साधु सहसा कस्मात्सकस्मात्सत:
स्वानिलालाञ्चितासुत मुद्रं सन्दधावनैकायनरूप
दुष्टुरमानन स्यासता समहृदा सात्मावनात सन्दर्शा।
नवामात्रामुख तथा सुतमुखं रामस्तो निर्जगौ॥२३॥
तथा तदारूढ वैचर्णं च्यवेतावेति
स्वत्र यत्र दीक्षितस्य दशरथस्य रामेण दर्शनम्।

२४ सोऽन्यासेन समये पुनर्दशरथ: तद्रामको त्यस्स्हृत:
सत्रेयद्धा पुरवे सस्याद सहसा यदृतैव दीक्षयत्रताख्य
तस्मिन्नेव समरवेदे ऽस्यवसरं रामस्तदा भार्गव:
~~सम्प्राप्त: स्वकुं यत्र रामपद पदं~~
सद्य स्तत्र जगाम दिव्य महसा सज्जाम दव्यां पुनि:।
॥२४॥

૨૮ "સમ્પ્રાપ્તઃ ખલુ સ તુ મન્દરપર્વતં ન પ્રચચાલ તેજઃ

કિં તત્ર પ્રચલિષ્યતીતિ સ્પૃહયા ~~[illegible]~~ કૃતવાન્ પ્રકમ્પનાય ~~[illegible]~~ ન

રાજાઽયં પ્રથિતોઽવનૌ દશરથઃ સ્વાસ્મિન્ સ્વયંવરપુરે (ન ચિકાર

દિવ્યં ~~[illegible]~~ ચ ધનુ નિદ્રાસ્ય યાડ્ગુ યજાતે ~~[illegible]~~ ન ૨૮

સન્ત્રં હિ નાવસરતઃ

---

૨૯ રામં વિપ્રવરં પ્રપૂજ્ય મનસા સત્કારવાન્ જયસ~~[illegible]~~

સર્વે શાન્તહૃતાઃ સમાનહૃદયાસં પ્રાર્થયન્તો જગમાન

દૃષ્ટ્વા તં સુસમાહિતં દશરથં સદ્દીક્ષયા સંવૃતં

દત્વાઽઽશીર્વચનં પુનો ગિરિકિરં રામસ્તતો નિર્ગતો ન ૨૯

દુષ્ટક્ષાત્રિય સંહારાર્થં જામદગ્ન્યરામેણ કૃતં યુદ્ધ સત્ર સ્થાનક.

---

૩૦ રામઃ સ્વભુજબલેન વિશ્વવિજયાલ નિઃક્ષત્રિયત્વાર્થે

~~[illegible]~~ યેન ગતે જિત એકવિંશતિ પર્વવારં પ્રયાતેઽચ્ચયે ન

રાજન્યૈશ્ચ સસૈનિકૈ રપિ મહાયુદ્ધં પ્રચક્રે સ્વયં

સૈકાકી નિજદિવ્યપરશુના સૈન્યાધિકો વર્જિતઃ ન

कुरुक्षत्रियाणां नाशेन निःक्षत्रियं च कृतं राजन् भारतं भूमण्डलम्

२८ ब्रह्मक्षत्र बलोपेतो योगगुणतेः भगवान् तेजो पुरस्सरः
कुरुक्षत्रियवंशसंहार पातकस्य निःक्षत्रियम्।
राजः सोऽत्र हरिर्दिव्य मन्त्रो स्वं भारतं भूतलं
प्रसक्तं भुवि सूर्यचन्द्रलक्षितं योगेन निःक्षत्रियं परं॥२८॥

२९ सूर्यचन्द्रमसो स्वायो द्विविधो द्विसैक स सा जनो:
लोकेऽस्मिन् परतेजसा प्रजनितं क्षत्रवंशद्वयम्।
नास्त्यन्यद्धि रघोर्यदो रघिपुत्रवंशद्वयं क्षत्रयो:
यदुवत्तकुरुवंशसम्भवनितं क्षत्रेषु वंशत्रयम्॥२९॥

स्य रत्नाकरस्य
[illegible] प्रशस्ति॥

गुरो दत्तात्रेयस्य अनुग्रहाद् भार्गव रामस्य अद्भुतम्

३६ दत्तात्रेयगुरोः प्रसादमनुभवत् स्वयोगेनयोगादिना
दुर्योगेन तदात्मसाक्षात्करणात: स्वान्तः समाधयादिना ।
तस्येन्द्रलोकं आन्तरेण मनसा धीयोगेन च्छालना
रामः प्राप स भार्गवः सुतपसा सद्गुरुल्याप्तिदिना। ॥४५

—

प्राप्य परमात्मतत्त्व
दत्तात्रेयस्यापि गुरोः अनुदेवतायाँ ~~अपि~~ प्रसादेन।

—

३७ - आत्रेयस्य गुरो अस्योरपि पुनरपि साक्षात्कारादिना
ध्यानयोगात परमस्य सद्गुरुकृपा पूर्ण प्रसादादिनाय
सम्प्राप्य दिवि स्थो भवन् स्वतः स्वेन्द्रलोकनासद्गुरुः
रामो भार्गव आत्मनि प्रणिहितः स्वायुज्य सुःस्वयमस्य

—

३८ साधनेन महेन्द्रपर्वतशिरः सम्प्राप्य सर्वाश्रयं
दुर्योगेन तपश्चचार परमं रामः परो भार्गवः
निर्योगाद्भुत तस्य यत् मनंप्राप्य स्वयं स्वेष्टं
स्वेन्द्रं चेन्द्र स्वरिचित मादिन पदे दिव्याद्भुत तत्प्रदत्तम् प्रति

—

३९ क्षात्रेण स्वबलेन विश्वविजयं ~~कृ~~ तत्प्राणसन्त्राणदं
क्षेमार्थं जनतासु सौख्यमतिचयं प्रापय्य कीर्त्या थदिह ॥
येनाराधि परवस्तु तत्त्वरसदं सत्यारमार्थप्रदं
संसावधाखिलदं जगाम तपसे राजेन्द्रचन्द्रान्वय ॥

॥ अथः साधनप्रक्रियाऽनुक्रमः ॥

४० युक्ताहारविहारतः सुतपसा नियमोगसंसिद्धये
निःसंकल्पतया मन उन्मनस्थिति योगसंवृद्धये ॥
सत्त्वाहारपरत्वेन सन्धृतिकृते सत्त्वस्य संवृद्धये
सत्त्वेन मनदृढि ध्रुवस्थितिकृते प्रज्ञाप्रतिष्ठिद्धये ॥
॥ ८ ॥

४१ संसृत्याः प्रतिलोमतोऽस्य हृदये हृद्ग्रन्थिभेदेन वै
संसारादिह विप्रमोक्षकृतये श्रेयः पुनः श्रेयसे ॥
२ तद्ग्रन्थित्रयभेदनात्सुकृतिनो लाभो लकौ भावि:
१ हृद्ग्रन्थि~~त्रय~~प्रविभेदतो हरिहरब्रह्मात्मसंयोगतः
॥ ९ ॥

निर्व्यसनात्मकं तपः

४२ दुष्टं दुर्व्यसनं दूरवर्त्मगामिनं न सोऽस्य तत्कष्टदं
सर्वेषां हि जितेन्द्रियत्वममृतं सर्वप्रजाश्रयदं ।
तस्य व्यसनानि सन्ति कुत्रचित् सद्योगतिप्रापकं
राजन्यस्य परं ह्यनिष्टमुदितं सम्यक् तु विज्ञायकम् ॥४२॥

४३ यो दुर्व्यसनैर्विमुक्तहृदयो यः सोऽमुत्रामुच्यते
तेजस्येन स्पृहये हि तिष्ठति मुखात् सन्न्यासितं श्रूयते च
तैः सर्वैर्व्यसनैर्दूरवर्तवचनैर्दुष्टैर्विमुक्तः सदा
सोऽसिद्धः स्वजनं वदिष्ट तपसा राजः परो भाविकः २१४

अप्रमादः जागृतिस्त्वयोगः ।

४४ प्रत्यक्षं हि सुसिद्धमेव सततं मृत्युः प्रमादो नृणां
तस्मात् सर्वविदितोऽप्रमाद उदितः स्याद्देवता ब्रह्मदः ।
बद्धऽजागृतिरव्ययं सुकृतिनां प्रस्थानसाधनप्रदा
योगोऽसौ हृदयेऽबाध्यवसतं सिद्धोऽप्रमत्तो विधाय २

ओं नि सेनादसरं प्रति

४५ ह्रीँ सदसद् मोमितीदनुदगमदाथं त्रयी बीजकं
तदस्यामि: परदेवता समुदिता गायत्री संस्तुतः ॥
गायत्री प्रथमं हि परं श्रुतिमतं छन्दोमयं सस्यकं
सायुज्यो विनियोगतो द्विविमवात् सर्वोत्तमो मातृका १६ ॥

अथ यदि त्रिमात्रेण ओमित्येतेनाक्षरेण (प्रश्नोप.)

२

४६ ओंकारेणानुयत्त्रिमात्रमनुरक्तो ध्यायेत् परं पूरुषं
सूर्येन्द्रोपतिलि योगसः पुतपसा सम्पद्यते ~~सा~~ निर्मल ॥
तद्धन्यात्मनुविमुच्यते मुनिमयः पदोदरोऽयं सत्या
समो मानवि ओमिति प्रजपतो मुक्तो भवेत् स्वयम् ॥ १४ ॥

~~सात्वकं यजाम्हे~~

४७ सद्रं त्र्यम्बकमादितं त्रिपुरमं मृगुजयेन्मिलति
कर्णितं पितरं परं त्रिजगतो शक्तित्रयात्रीश्वरम् ॥
प्राणानामिह पुष्टिवर्धनपरं सिद्धं सुगन्धिं कृतैः
योगैर्नैवं यजामहे ~~सुगन्धि~~ मन्त्रैर्विसिष्ठस्तुतः ॥ १५ ॥
इति ~~चौ~~पदी .

૧૪૮

૪૮ સોઽપ્યુર્વીરુક સત્કાલં નુ વિષયા સમનુત્પતે ત્વમ્યનાત્.
શ્રૌ માનદેહ તઃ સપુરુષોઽન્ સોઽનુસ્વનમુત્પતે ચ
સ્વસાત્વંવિદુર્દીર્ણાપૂર્ણ મ્ સંમૈવ ન્ તાધ્યાતનઃ
તત્કૃત સોઽપ્યન્તો ભૂત તાપસ્ય રમાઃ પશ્યોઽભવિઃ ॥૧૧૯॥

ઉપસંહાર શ્લોકઃ

"સમાધિ સાક્ષાત્કૃત્ય નામ કોઽપિ નિરિક્ષ્યતે
નામરૂપં જ્ઞાતઃ સમાશ્રિતઃ સમ્પિડ્યતે ચ
દૈવતેન્દ્ર સર્વતઃ સન્તુષ્ટઃ પ્રમુચ્યતે
દૈવયત વાક્પ્રવૃત્તિ યોગતો નિક્ષિપ્યતે ચ.